

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI, MŰVESZETI, TÁRSADALMI ÉS
KRITIKAI FOLYÓIRAT. AZ ORSZÁGOS MAGYAR IZR.
KÖZMIVÉLŐDÉSI EGYESÜLET KULTÚRBIZOTTSÁGA
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

Megjelenik minden hó elsején. Szerkesztőség és kiadó-
hivatal: Budapest, VI. kerület, Podmaniczky-utca 6. szám.
Telefon: 146-92. Előfizetési ár egész évre: 50 korona.
Diszkiadásban 70 korona. Omiketaság külön 4 korona.

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF. * IX. ÉVFOLYAM, 1919 MÁRCIUS.

DR. ALEXANDER MARMOREK: AZ IDŐK FORDULÓJÁN

háború, amely alulról fölfelé söpör, fölsodorta a mélységből a zsidó problémát is. És most a felszínen fekszik sok-sok egyéb problémával együtt, amelyek közösen adják majd az új világrend tartalmát.

Az őszintén gondolkodó zsidók minden országban hangosan kívánják az életnek megfelelő, méltó és igazi megoldást. Nem olyant, amely a régi sebekre hazug frázisokból átlátszó, szemérmes, rózsaszínű flastromot lapaszt, amelyről azonban az augurok mosolyogva tudják, hogy nemsokára le fogják vakarni. Hogy miképen történjek ez a megoldás, más fejezetre tartozik, amellyel a Mult és Jövő már nem egyszer foglalkozott.

Az hogy a zsidók maguk részt fognak venni sorsuk intézésében és a megoldás formájának megállapításában, oly nagyszerű és új momentum, amelyet mi, zsidók most élünk meg először a diaspora óta. Hogy végre idáig tudtunk eljutni, ahhoz hosszú előkészítő munka kellett, a lelkek nehéz átalakulása és különösen a zsidók részéről a kényelmes és alázatos nézetek megdőlése. Különösen az utóbbihoz kellett sok idő, amíg a zsidó lélek belső felszabadulása igazsággá lett. Még most is távol vagyunk a céltól, hogy az összes zsidók érezzék vagy tudatára ébredjenek, mi a kötelességük és hol a helyük

a döntő nagy napokban. A zsidókban rejlik népjogi felemelkedésük legnagyobb akadály. Mert a gettópsziche felnyúlik a magukat szabadnak érző legmagasabb szociális rétegekbe is. Ennek pedig egyik főoka a történelmi iskolázottság hiánya és ebből kifolyólag a mult objektív megítélésére való képtelenség. Hogyan ismerje és fogja fel így a zsidó a jelent, hát még a jövőt? Hogyan ítélhesse meg helyzetét magasabb szempontból, ha a saját multja szinte teljesen idegen előtte?

Erről szeretnék beszélni ezen a helyen.

Aki a zsidó tömegek felvilágosításával foglalkozott, fájdalmas meglepetéssel tapasztalhatta, hogy majdnem mindnyájan, fiatalok és öregek, kicsinyek és nagyok egyaránt alig tudnak valamit is a zsidók történetéről. Néhány adat, néhány név — ezt is kódösen és bizonytalanul — ez az egész, amit a zsidó multból ismernek. Szinte sehol sem találni biztos tudást arról, amit őseink szenvedtek, szinte sehol sem bukkanunk még halvány sejtésére sem annak a monumentális kultúrmunkának, amelyet a zsidók az elmúlt időkben végeztek. Legfrappánsabb ez a mély tudatlanság az ifjúságnál, — mellékesen megjegyezve: micsoda „fényt” vet ez a zsidó oktatásra! Az iskola fogalmát sem nyújt a fiatal lelkeknek a mult fekete és arany korszakairól, aminthogy nem képes szeretelet sem oltani beléje a zsidóság iránt.

Egy *tettel* kellene itt segíteni. Egy *tettel*, amely egy férfiúra vár! Hogy mikép gondolom ezt, röviden kifejezem.

Ha minden serdülő zsidó ifjúnak és leánynak a kezébe adhatnók Graetznek zsidó történetét — a még magyarra le nem fordított háromköteles „kis Graetz”-et —, bizonyára mindnyájan szívesen olvasnak ezt a páratlan, tanulságos és vonzó könyvet — már minél érdekes olvas-

¹ Dr. Alexander Marmorek egyetemi tanár, a párisi Pasteur-intézet világhírű igazgatója küldi nekünk ezt a mélytartalmú cikket, mely egyben felhívás a magyar zsidósághoz egy olyan kérdésben, amelynek megoldását a Magyar Zsidó Irodalmi Alap is céljául tűzte ki. Reméljük, hogy lesznek, akik Marmorek professzor írásának hatása alatt megszívlelik az ügy rendkívüli fontosságát és nagy alapítványokkal lehelővé teszik a zsidóság szempontjából oly égető lervnek gyors megvalósítását. (Szerk.)

H. FENN: VOM MEERESUFER PALÄSTINAS

H. FENN: PALESZTINAI TENGERPART

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

mányt is. Franciaországban ez megtörtént. Edmund Rotschild, ez a gazdag megértő, lehetővé tette a mű francia fordítását. Hasonló mecenást kívánok én a magyar zsidóságnak. Egy előkelő gesztus, egy 40–50,000 koronás alapítvány, melyet nyilvánosan erre a célra bocsátanak rendelkezésre és a tett mondhatnám, a nagyjelenlőségű tett végre volna hajtva. A pénzből fedezni lehetne a fordítást és a nyomtatási költségeket és még hozzá lehetne fűzni bő függelékkel a

magyar zsidók történetéről attól az időtől kezdve amikor Thessalonikából a római légiókkal Pannónia ellen vonultak és az országban megtelepedtek. Az alapító neve fönt a mű címlapján örök időkre hirdelné, hogy az adakozó tudta, mire kötelez a gazdagság.

Akad-e majd egy ilyen zsidó Magyarországon, aki hivatást érez arra, hogy hazájának és népének egyaránt ilyen nagy szolgálatot tegyen? A Mult és Jövő az igazi fórum, ahol ezt a felhívást az ismeretlen X-hez intézheljük.

De a felnőtt ifjúságnak szánt történelmi munkán kívül hiába keresünk egy más zsidó könyvet is (és nemcsak Magyarországon) a gyermekek számára, akik aranyos mohósággal telve lelkesedéssel kapnak minden nyomtatott olvasmány után. Hol van ennek az ifjúságnak a részére a zsidó hősök könyve? Nem a harcosoktól, hódítóktól és rablóktól hemzsegető könyvre gondolok, hanem könyvre azokról a zsidó emberekről, akik valóban nagyok voltak *mint zsidók!*

Olyan elbeszélő kötetre volna szükség, amely törzsünk igazi nagyjait bemutatná saját milőjükben, hogy közelebb hozza hozzánk mint embereket, felemelő részvéttel és könnyel kíséressük tetteiket és szenvedéseiket. Könyv Mózesről, aki mint testvér jött a rabszolgákhoz és ludásának és jellemének erejével szabadságra nevelte őket, aki nemcsak leszállt az üldözöttekhez, hanem fel is emelte azokat az ő magaslataira. Könyv Ezráról, aki egy elszakított néptömeget visszairányított üres, pusztá hazájába; Juda Háléviről, aki csókkal érintette Cion rögeit, szimbolumául a soha el nem muló szeretetnek az ősök földje iránt; Tudelai Benjaminról, a régi utazóról, a vilnai gaonról, aki a legnagyobb nyomorban élő keleti zsidókat a tudásnak mindenek fölé való becsülésére tanította; Herzlről, a nagy ébresztőről, akit a gyengék és aggódók álmodozónak neveztek, és aki lerakta az alapkövet a reális tethhez, amelyben rendíthetetlenül bizott tizenkilenc évszázad. Edmund Rothschildről, aki korunk összes gazdagjai közül egy ritkasággal lükt ki: saját nagy gondolatával, Palesztina gyarmatosításával; Josef Izraelsről, a nagy festőről, aki képeiben a zsidó lélek mélységét és szenvedéseit rögzítette meg mesterien és szívhezszólóan — és a többi nagyokról, akik mind a mieink voltak.

Talán ez a vágy is teljesülhetne egy gazdag testvérünk útján. Egy magas jutalomdíj, mondjuk 15–20,000 korona — és népünk legjobb elbeszélői fogának a munkához. Költemény volna ez prózában, amely az egész világnak hirdelné az emberi nagyságot zsidó hüvelyben és a zsidó akarást emberi mértékben, az örök nép sorsának összefogó szimbolumául.

Ez a kettős felhívás, amelyet a gazdagokhoz intézek. Meg fogják-e hallgatni?

H Fenn: Via Dolorosa

H Fenn: Jeruzsálemi utcarengető

JELLINEY DEZSŐ: VERSEK

A napokban elhunyt fiatal poeta hagyatekából

ESTI SÓHAJ

Uram, hamvadnak már az alkony-égnek
Festékei, a bíborak, lilásak,
A tűnő nap egy halk emlék lesz már csak
És lesz a mult egy nappal megint mélyebb.

Egy nappal több s kevesebb... szívünk mélye
Mi fájdalomtól rezg ilyenkor által?
Míg nő az árny s mint felleg aranyszárnyal,
A világosság visszaszáll az égbe.

A tűnő évek és a tűnő élet
Fáj ilyenkor, míg perc percekre hullan
És csendes esti búcsú száll az égnek.

Érezzük, minden szép mint vesz el örökre,
S csak úgy maradnak meg a messzi multban,
Mint drága kép egy drága képeskönyvbe ...

HALOTT EMLÉKEK

Míg élnek bennünk arcok, régi lájak,
Sok drága emlék, a lelkünkbe rezg
Sok kedves kép... a barbár évek szállnak
És egy-egy színfolt lassan tűnni kezd.

És drága képeskönyvéből a multnak
Egy-egy kép lopva, lassudan kivész,
Száll az idő és fakulnak, fakulnak,
Míg elfödi az éj: a feledés.

Egy-egy emlék a multba vissza-bágyad,
Egy színnel mindig szegényebb leszünk,
Ó, akkor hal meg minden igazán csak,
Ha rá löbbé már nem emlékezünk...

AZ APÁM SÍRJÁN

Uram, a könnyeink Tetőled vannak
E fájdalmunkon csillogó gyöngyékek
Bús könnyeinket ontván érzünk Téged
S hogy életünket fájdalomra adtad.

Uram, be vesző kincs az emberi élet!
Kis vékony cérnaszálon viszed útján
S mélységek, ködök, bánatok közt futván
A szálat jaj be hamar keltétéped.

S egy elszakadt életszál fölött zengve
Im ajkaim síró zsoltárba fognak
S szállnak szóim Uram, téged keresve...

Nézd, a gyász solét lépése ruhámon
S csillogó gyöngyéke a fájdalomnak
Fölolvad im lelkemből búsan, fájón.

BOLGÁR MÓZES: SASZ-POLYÁK

oltaképen nem is volt polyák, ha-
nem muszka, még pedig a javá-
ból: igazi, vérbeli litvák. Hanem
a Saszt, azt tudta, Istenem, de
hogyan tudta!

Csudaszerű hire megelőzte őt.
Napokkal megérkezése előtt mi már róla vitat-
koztunk a chéderben.

H. Fenn. Zum Keltentor führende Strasse. H. Fenn. Jerusalemer Ulicarészlel.

— Hosszú, fehér a szakálla, mint Élia prófétaé, én úgy hallottam, suttogta egyik ábrándos szemű kis pajtásom. Ember nem látta eddig, mert gyerekkorától kezdve magános kamrában ül és tanul, tanul.

— Úgy? Kitől hallottad? nevetett Adolf, egy mániákusan hazudozó, nagyzó gyerek. Nem is öreg, hanem éppen fiatal. Hiszen én csak láttam! Mult héten Szöllősen voltam nagyapánál, ő is ott volt, egy asztalon ettem vele. Huh, mennyi sőt eszik! Olyan sovány is a sok sőtől, oly hórihorgas, hogy no, de ő csak eszik, csak eszik, mert az erősíti az emlékezést!

— De csakugyan tudja könyv nélkül egész Saszt? ¹ kérdi hihetetlenül Jakab, ki örökös hadilábon állt a magolással.

— Micsoda? Könyv nélkül? Visszafelé is elmondja neked akár az Asrét. Úgy bizony, én hallottam, azaz láttam.

De ez egyszer bármilyen biztonsággal beszélt chéderünk kis Münchhausenje, legújabb híradásait kételkedve fogadtuk. S mégis: a való még fölülmulta Dolfi barátunk fékezhetetlen fantáziáját!

Néhány nap múlva gömbölyű, gyékes-íves kocsi állított be hozzánk az udvarba. A házunkba összegyűlt várakozó nép hirtelen a tornácra tódult. A gyékény-ív alól szokatlan fürgeséggel kibújt egy gyűrött kaftánú, foltoskalapú, rőt szakállú emberke. Apám tétován állt és várta, hogy majd ezután jön ki a gaon maga, de a kis emberke hangosan elnevette magát:

— Na Jüden! Mit vártok, kit vártok? Icu gaont? Én vagyok, itt vagyok!

Az emberek csalódottan néztek össze, én egészen oda voltam az ámulattól. Hiszen mi megállapodtunk, hogy a gaon lengeszakállú ősz, vagy sovány, idegen bachur, de ez, ő Istenem, közönséges snorer!

Nosza összecsiszítottam chédertársaimat, hadd lássák: lehet-e ilyen apró emberke — Saszpolyák. Hanem mikor siető, lihegő barátaimmal a vendégszobába léptünk, ámulva álltunk meg az ajtónál.

Mi történik itt? Icu gaon izegve-mozogva ül az asztalfőn és izgékony ujjjaival türelmetlenül dobolgat az előtte fekvő Talmud lapjain. Körötte vendégcsoport, kipirult arccal. Icu gaon gombostűt szúr a vaskos könyvbe, aztán szétnéz.

¹ Sasz: abreviaturája Sissa Szedorim szavaknak, jelentése: hal csoport, azaz a Talmud hal csoportja. Köznnyelven Sasz alatt értik a Talmud egész komplexumát. Saszpolyákoknak mondják azokat az exaltált, többnyire lengyel vagy orosz lángelméket (gaon), kik a Saszt, vagyis a Talmud hatvanhárom könyvét, a kommentárokkal együtt betéve tudják. Ez a lipus ma már kivesszőfelben van, vagy talán ki is vészelt. De bizonyára lesznek, kik még ismerték a lilvák (lilvaniai) Rúvele gaont, ki sokáig kóborolt Magyarországon és úgy tudjuk, Debrecenben halt meg.

— Keresztülment vagy húsz lapon. Az első lapon — mondja — kilyukasztottam a nyolcadik sort, ötödik szót, ezt minden idióta látja. Ellenben a föld kerekén egyedül én tudom, hogy a második lapon: hatodik sor, nyolcadik szó, a harmadikon: kilencedik sor, tizenkettedik szó. És így tovább!

A legtudósabb férfiak utánanézték és bizony a gaon egyetlen egyszer sem tévedett.

Futótűzként terjed el a környéken a híre. Szomszéd falvakból csodájára jött tudós, tudatlan egyaránt. Házunk egyszerre mozgalmas lett, lakodalmi hangulat költözött beléje. A nagy ebédeknel Icu gaon az asztalfőn ült, gyorsan, falánkan eszik, de még inkább iszik. Lakoma közben pilpullal traktálja a vendégeket. De hogy beszél! Hogy citálja, szórja a talmudi passzusokat! A legtudósabb férfiak is nyomják, préselik ráncos homlokukat. Lehetetlen követni ezt az ide-oda szökdelő lángelmét.

Hanem ezek mind csupán elpattant szikrái az ő sziporkázó szellemének, csak ezután jön a java! Apám és a vendégek rávették, hadd maradjon nálunk szombatra. Akkor majd beszédet mond, no iszen, lesz ott mit hallani!

Végre eltelt az izgalmas hét, itt a péntek reggel. Az illatos, friss tűrósrés az asztalon párolog, de Icu gaon nem jön be reggelire. Miért nem jön? Maga apám megy a nagy vendég szobájába, tiszteletteljesen kinyitja az ajtót. Nincs bent senki.

Egy perc alatt mindenki tudta, hogy Icu gaon eltűnt, a másik percben tele volt a szoba szörnyűködő, kérdezősködő, csodálkozó és vitatkozó emberekkel.

— Mikor ment el? Hová ment? Miért ment? Ezért ment, azért ment! kiabáltak össze-vissza.

Apám némán, elmélyedve sétált fel-alá. Egyszer csak elsötétül széles, szögletes homloka és keserű mosollyal mondja:

— Szegény ember! Két üveg sligovica is eltűnt vele. Szegény ember!

O már tudta, miért tűnt el!

II.

Most már én is tudom. De ábrándos gyermekésszel mindjárt csodára gondoltam. A nagy ember tilokzatos eltűnése után tüneményes alakká dicsőült fiatal képzeletemben. Erős, sejtelmes vágyódás feszkelődött a szívembe: viszontlátni és érteni a csodás férfiút.

Egy évtized illant el azóta. Hallottam táblabírákról, kik egy szekérre való jegyzőkönyvet diktáltak be memoriából. Láttam számológémvészt, ki a százaz, ezres numerusokkal úgy dobálódzott, mint a zsonglőr a labdákkal. De ilyenkor mindig eszembe jutott Icu gaon. Előtte talán ezek is csak „chéder-gyerekek” volnának, ahogy ő a nagy rabbinusokat szokta nevezni.

Istenem, vajjon él-e még?
Hol kóborol? Látom-e
még valaha?

Hosszú küzdelmes és
szomorú távollét után
hazamentem purimra vi-
gadni. Észter-böjttén ér-
keztem meg. Egyedül,
egyedül, csupán a gyer-
mekkor larka-barka
édes-bús emlékeitől kö-
rülzsibongva járkáltam
a csalóka napfényben,
mikor egyszerre, mint
valami elmosódott álom-
kép megjelenik előttem
Icu gaon.

Megdörzsöltem a sze-
mem! De mégis: ott állt
a rozoga palánkra lá-
maszkodva és meredten
bámul maga elé. A járó-
kelők elmennek mellette
és szomorúan csóválják
a fejüket. A legrakoncát-
lanabb parasztsuhanc-
nak is, ki kötekedő szán-
dékkal lép hozzá, aj-
kára fagy a mosoly, ha
üveges, kék szemeit rá-
mereszli.

Közeledni akarok hozzá, de hirtelen futás-
nak ered. Dülöngve szalad egymásbafonódó lá-
bakkal. Időnkint megáll, suhint és hadonáz apró,
sovány kezeivel és szaggatott, értelmetlen sza-
vakat molyog és kiabál:

— A lélek... a rashakohlánya... Aristo... a
meszelőrüd... nem kell... ő a Rochele...
na-na a pálinka...

Úgy látszik a mult árnyékaival verekedik!
halhataian... a Rambam...

Irtózva rohantam haza és elmondtam apám-
nak, kit láttam.

— Ejnye, hát nem írtam meg neked? szól
szomorúan. Néhány hete, hogy itt jár-kél a vi-
déken. Hogy könyörögtem neki: maradjon ná-
lam, a te kis szobádat rendeztem be neki, egy-
két napig bírta, aztán ilthagyott.

— De hát miért, mit mondott?

— Tudod, italt nem engedtem a közelébe.
Hogy szidott bennünket, engem is, anyádat is!
Hogy mi enni adunk neki, mert inni kér, ha
enni kérne, inni adnánk neki. Látod, böjtnap
van és részegen támolmog az utcán.

— Rettenetes!

— Az. Hanem esteledik, menjünk a temp-
lomba megilla-olvasásra.

Ehes emberek gyülekezete tölti be a templo-
mot, de egyiken sem látszik a böjt nyoma.
Hiába, az Észter-böjtek közt csak az első volt

Oppenheim Purim

Oppenheim: Purimi mulatság

szomorú, akkor még nem tudták, hogy utána
jön a purim! De most, csupa ragyogó arc, csupa
bohókás kedély. Csak morzsolják a hosszú
böjti rigmusokat, de a nyelvek alatt már omlik
a porhanyós kindli. Anis és szilvórium szaga
telíti a levegőt.

Csak egy ember, Icu gaon, áll dideregve
a kipirosodott pléhkályha mellett. Viaszsárga
arcbőréen hóka vérszálak kuszálódnak, mint az
őszi falevelen az erek. Kék szemei, mint két
jéggolyó, hidegen, kifejezéstelenül merednek a
semmibe.

A metsző belekap a megilla-olvasásba és dia-
dalmasan szétnéz egy-egy sikerült trillánál.

— Ezekutána naggyá tevő Ashasvéros király
Hámánt...

Sikong a hangja; gúnyosan, fölényesen riká-
csol; kiérzik belőle, hogy no-no Hámán uram,
adja kend azt még olcsóbban is.

Es újra Hámán, ismét Hámán. Lábak dob-
banása, pörgettyük kerepelése elnyeli az átko-
zott nevet!

De nini, alig fejezte be a felolvasó, lent, a
templom nyugati falán valami nevetséges vé-
kony hang újra kezdi:

— Bo—oorich!

Mindenki mosolyogva fordul oda. Ez Jakab,
a szabó hagyományos purimi tréfája. Olyan
hangban kezdi, mintha a megillát akarna olvasni
és aztán elmondja az áldást — a pálinkaivásra.

Jakab, a szabó megmámorosodik a kortytól és a dicsőségtől és ráköszönti az üveget:

— Lechajem, reb lcu gaon!

A gaonnak egyellen arcizma sem rándul meg, oda sem néz a pajtáskodó szabónak.

— Hehe, talán tán názirí fogadalmat tett? Reb lcu gaon nem iszik, hehe!

A körülállók nevettek:

— Miért nem iszik, reb lcu gaon!? Ajjaj, miért nem iszik?

Bosszantott a tudatlan emberek röheje és kimenőben rájuk szóltam:

— Bolondozzanak maguk egymásközt!

A pillanatban felém fordult lcu gaon, mosolygott, mint valami viaszbab:

— Ah, te ilthon vagy, fiú. Hallottam egyet-mást rólad. Emlékszem rád. De nézd, hogy örjögnek ezek az idióták. Ezekért ugyan kár volt Hámánt akasztófára vinni! Nem! kiállt egy-szerre dühödten. Nem akarok ezekhez hasonlítani! Egész éven át ők józanok és én vagyok részeg, purimkor ők részegek, hát én leszek józan. Hallod, józan akarok lenni!

Apám karon fogott és kivezetett.

— Embergyülölő és istenlagadó, szegény!

— Ó, apám, az én gyermekkori álmom!

Könny csordult ki a szememből vigalmas purim éjszakán!

A 14 éves Heller Andor önarcképe
Selbstporträt des 14-jährigen Andor Heller

HELLER ANDOR

Az Ernst-múzeumban, ahol többnyire kész meslerék kiállításaiiban gyönyörködik a közönség, legutóbb egy 14 éves gyermekifjúnak, egy zsidó szobafestőmunkás zseniális gyermekének rajzai kellettek általános fellütnést. Heller Andor csodálatos rajzlehetősége olyan közvetlen hatással, olyan tökéletes kifejezőképességgel lepi meg a nézőt, amely kész, kiforrott művészennél is ritkaságszámba megy. Kéz- és lábtanulmányai, melyekből az állam is megvásárolt néhányat, a legjobb klasszikus meslerékre emlékeztetnek, portréjaiban éllet lüktet, a szemek élnek, az ajkak némaságukban beszédesek és egy orvosról rajzolt képén a kezeken a felület alatt érezni lehet a vér jálékát. És minden rajzában annyi a határozott, céltudatos művészi akarás, hogy lépten-nyomon elfelejtjük, hogy egy gyermek műveivel állunk szemben, amelyeket tulajdonképpen még csak ígéreteknek kell tekintenünk, kitáruló kapunak, amelyen át egy nagy művészi jövő perspektívája nyílik.

Heller Andor mesterének Magyar-Mannheimer Gusztávnak sokat köszönhet a magyar művészet, ha azt az istenáldotta tehetséget segíti arra az útra, amelyen a legnagyobbak közé fog emelkedni.
(P. E.)

Heller Andor - Magyar-Mannheimer-Gusztáv

PATAI JÓZSEF: DALOK SULAMITHOZ

— Sajtó alatt levő verseskönyvből —

NEM JÖTTEM ÉN...

Nem jöttem én viruláskor,
Zöld mezőkről mint a pásztor,
Feléd hajtva fürgé nyájam
Aranylángú napsugárban.

Nem jöttem én furulyával,
Midőn zendül vig madárdal
S mámorító tavaszálom
Ringatódzik minden ágon.

Hervadásba, pusztulásba
Jöttem harcok harsonása
Küzdni, vívni tűzzel, vésszel.
S győzni, hogyha te kísérsz el!

JÖNNEK AZ ÁRNYAK...

Jönnek az árnyak, suhogón, sötéten,
Elátkozott lelkek átkozni szállnak,
Kísértés lebben a mélycsendű éjben,
Jönnek az árnyak...

Jönnek az árnyak suhogón, sötéten,
Torz gyermekarcok, gyilkos vágyfullánkok...
„Kóros rügy fakadt mámorod ölében”
Zuhog az átok.

Átok? Miért?... Ó fény volt s én szereltem!...
Hisz ifjú lelkem sötétségben élt,
S nem ragyogott soha sugár felettem...
Átok!... Miért?...

Hisz én szereltem... vágyam fényre vágyott...
Álom-liljomot téptünk járva ketten...
Beteg dér sorvasztá el a virágot...
Óh én szereltem!...

Halott virágok... pusztla sírhalom...
S a sírból kiröppen a nyugalom,
S utána száguld vad fekete átok,
Bús gyermekátok...

A MI RÉMÜNK.

Egy perc, és minden fénybe csillan,
Izzik a lelkünk. Oly szép az élet!
S lihegve mondjuk: holtomiglan.

Egy perc, és minden gyászra válik,
Unott a lelkünk. Oly csúf az élet!
S gyötörjük egymást mindhalálig.

Egy perc, és minden másra fordul.
Boldogok vagyunk. De hátranézünk:
A másik perc nem jön-e orvul?

ÉGBŐL ÉGBE...

Nem buja vágyak szenvedélye
Ragadja véremet feléd!
Sóvárgó lelkem tiszta mélye,
Szomjazza mennyek gyönyörét.

Ragyogva csillog égi vágyam,
Sugárzó fényben lündököl,
És ittasulva tisztaságban,
Megistenül a szent gyönyör.

S ha lelked templomába lépek,
Dallal, fohással ajkamon,
Lehull rólam, mi sár, mi vétek,
Míg mosolyod magasba von.

És föllobogva száll a lelkem,
És égből égbe emeled...
Míg dicsfényben,
sugárral telten
Áhítva egyesül veled.

H Fenn: Brunnen in Palästina

H Fenn: Kút Palesztinában

EGY ELKOBZOTT HÉBER CSER- KÉSZKÖNYV

Igen Tiszelt Szerkesztő Úr!

kedje meg, hogy mellékelten be-
küldjem Önnek ezt a kis héber cser-
készkönyvet, amelyet bizonyára Ön
is ismer, de minthogy a kiadás
dátuma az 1918. év vége, lehet,
hogy eddig mégsem került a kezébe.

Nekem rendkívül kedves meglepetés volt,
amikor véletlenül hozzájutottam a noteszalakú
kis könyvecskéhez. Német irodalomtörténeti órá-
m volt a nyolcadik osztályban, talán valamelyik szá-
razabb német költőt tárgyaltuk éppen, amikor az
egyik pelyhedző állú „fiú” (ha szabad még a mai
szervezett időben így nevezni egy nyolcadistát,
aki talán éppen „bizalmiférfi” is) a pad alatt
böngészett valami idegen könyvben. Nem héja-
módra ugyan, de a fegyelem komolysága érde-
kében „rácsaptam” az áldozatra és a megfe-
ledkezett jeles tanítvány kezéből legnagyobb
meglepetésemre mellékelte könyvet „ragadtam ki”.

Professzori haraggal magammal vittem az
„elkobzott” művet, de magamban ujjongtam,
hogy ma már ez is megeshetik egy középiskola
nyolcadik osztályában, hogy profán óra alatt
titokban olvasott héber könyvet kobozunk el,
holott azelőtt egy „maturáns” restelt volna zsidó
könyvet hordani, sőt még a Rabbiképzőben is
azelőtt héber órák alatt latin meg görög köny-
veket szoktak elkobozni. Most fordítva történt
és nem rabbijelölttel, hanem egy világi iskola
növédekével, aki talán gépészmérnöknek vagy
fizikusnak készül. Ez az új ifjúság és ez két-
ségtelenül már a cionizmus eredménye.

A kis könyv címe „Pinkaszi” (Noteszom) és a
varsói „Hasomer Hacair” (Ifjú cserkész) főtá-
nácsának kiadásában jelent meg. A címlapon
egy zászlós és kürtös cserkész, a távlatban
Jeruzsálem látképe, alatta a cserkészek üdvöz-
lete, „chazak veemac” (erősödj és izmosodj”).
Bent az első oldalon héberül a cserkész fel-
adata, majd a cserkész fogadalma („Hodaa
pumbit”), mely fordításban így hangzik: „Meg-
fogadom teljes fogadással, hogy minden erőm-
mel és cselekedetemmel hű leszek Izrael iste-
néhez, hazámhoz és népemhez és segítője, tá-
masza leszek mindenkinek, aki Isten képmá-
sára teremtetett, teljesítve a „Sómér” minden pa-
rancsolatát.”

A következő lapok elmondják, persze hébe-
rül, a „Scott-boy”-cserkészlet történetét, majd
szól a „Scott-boy” zsidó szervezeteiről, a Blau-
Weiss-Bundról stb. Külön fejezet emlékezik meg
a palesztinai Sómerekről, a kolóniák zsidó őrei-
ről, akik életük kockáztatásával mentették meg
a szentföldi gyarmatokat a rabló beduinoktól.
Herzl életrajza, héber népdalok, Bialik-versek,
tréfás zsidó nóták, bölcs közmondások, a cser-
kész tizparancsolata és mindenféle rovatok töltik
meg a kedves noteszt, amelybe a tulajdonosa
beírta összes személyi adatait, méreteit, idej
kirándulásait, vágyait, emléknappjait stb.

Es mindezt szép héber nyelven, amelyből
megállapíthattam azt is, hogy az ifjú a buda-
pesti „Kadimah”-cserkészcsapat „Jerubaal-cso-
port”-jába tartozik. És a „keresztneve” Náchum,
ami szintén meglepő. Mert egy „maturáns” le-
hetett eddig Nándor, Nákó, Napoleon stb., leg-
rosszabb esetben „Náci”, de Náchum soha! Ez új
fordulat! Néhány ezer ilyen fiatal ember és nem
kellene aggodni a jövő zsidó generáció intelli-
genciájáért. Nem szunnyad, nem szendereg Izrael
Sómérja, amikor ilyen ifjúság kezd ébredezni!

Szerkesztő Úrnak kész híve: Dr. Szabó Géza.

הוֹדָאָה
לְשֵׁר דּוֹר בָּלוּ וְכָאִי
שְׂבָחָם וְאֵין אֶרֶץ וְנֶאֱמַר -
דָּבָר וְפַעַל וְחַי וְ

הוֹדָאָה שְׂבָחָם

הָאֵין חֲבֵרָה דְּבִנְיָה
שְׂבָחָהּ וְנֶאֱמַר כִּי
מִה שְׂבָחָהּ לְהוֹת
נֶאֱמַר וְאֵין אֶרֶץ
וְנֶאֱמַר אֲבוֹתֵינוּ וְנֶאֱמַר
דָּבָר וְפַעַל וְחַי וְ
מִי שְׂבָחָהּ וְנֶאֱמַר אֲבוֹתֵינוּ
אֵין חֲבֵרָה דְּבִנְיָה

ok minden romba dől a nagy átalakulásban. Természetes. Új világnézet, új életformák. „És a régikiviszíték az újnak előle” — más jelentésben, mint ahogy a bibliai szó érti: labula rasa készül sok

eddig érték s intézmény közt. A történelem géniusza chérel enős, az egyetemes embernek vésőjével rovatja betűit. Megigazolná a midras legendáját, hogy az első ember lábassarka túlragyogta a napgolyót. Fény terem a nyomában: besugározza a földet, fölöslegessé tenné az eget, a humanisztikus Erkölcs szövetségét az új emberiség talán nem fogja többé transzcendentális tűzön meggyújtani. Magánügygyé lehet a vallás. Kinek-kinek lelszésére bízzák. Ez az új rend próbára teszi majd a vallásokat. Azt mondják, hogy a közjogi tekintély s a hivatalos elismertség árnyékában a vis inertiae-re hagyott tespedéssé fajulhatott az életök, reflexmozgásaira az önludallanságnak, a belső erőtlenségnek, hogy érzelmi és gondolkozásbeli idegenségtől megrepedezve csak az állam törvényei tudták körüldrótozni s megóvni szervezetüket a széthullástól: ez túlzás, igazságtalan elfogultság. De kétségtelen, hogy a lét és nemlét kérdése mered a vallásokra, ha elkövetkezik az állam s az egyház szétválasztása. Szentül hiszem, hogy a zsidóság életöszöne keresni fogja s megtalálja a menekülést. Hiszem, hogy a Szinaj a kultúrhistóriának semmiféle földrengésében nem fog leomlani a zsidóság számára s a kőtáblák sohasem kerülnek halottas emlékül a zsidóság sírjához, mint akinek vallása s vallásában a történeti különállása megszűnt. Bizom hozzá, hogy a legizőbb fejlődés türelmetlensége sem fog a szentírás lapjaiból prófétáink könyveiből, a zsidó szellem halhatatlanságának emez örök dokumentumai ből maglyát rakni, hogy elégesse rajla Izrael létjogát s szükségességének hitét. Ennek megértelése számunkra az egyellen védekezés. Zsidó történeti öntudat: ez az ellenállóerőnk és erkölcsi kohéziónk, szerves egység a mechanikus összetartoltság helyén.

Ha azt akarjuk, hogy a zsidóság óraműve soha meg ne álljon s az örökkévalóság számlapján mindig járjon az idő mutatója, a zsidó tudatosság súlyának kell rajta, a hagyományok láncán függenie. A zsidóság nemcsak metafizika és erkölcstan, hanem történeti realitás. Nemcsak ideológia, hanem a maga külön életét élő faji s szellemi egyéniség egyéni kultúrával s kultúrtörténeti ideálokkal. Ezért szerelmese a multnak a jövő-imádásban; merl a zsidóság — tradíció. A hagyománya nem rabság, hanem fejlődési energia, a magát érzésnek, történeti

Budko Vigasztalólapja
Ein Trostblättchen
Budko Vigasztalólapja
Ein Trostblättchen

BUDKO VIGASZTALÓLAPJA

„Ein Trostblättchen” — ezt a címet adta a berlini zsidó grafikus a fenti fametszetnek. A fametszet és a Trostblättchen egyaránt régi idők levegőjét varázsolja elénk. Valamikor Dürer és kortársai minden eseményt egy-egy artistikus lappal örökítettek meg és a mesterek előtt az a cél is lebegett, hogy a művészet nemesítő perspektívájába emeljék a napi történeteket és egyben vigasztaló szolgáljanak a győtről emberiségnek. Budko ebbe a régi művészi tradícióba kapcsolódik bele ezzel a Vigasztalólapjal, amely azt a jelenetet ábrázolja, amikor a próféta megvigasztalja a száműzött gyermekeiért zokogó Ráchelt. Köröskörül lángok csapnak fel az égre, tűz, pusztulás, siralom és a próféta megvigasztalja a lesújtott Ráchelt: „Tartsd vissza hangod a sírástól és szemedet a könnytől, mert van jutalma a te cselekedetednek”, szól az örökkévaló, „és visszatérnek az ellenség országából; és van reménysége a jövődnek”, szól az Örökkévaló és visszatérnek a gyermekek hálaikba.”

Jeremiás prófétának ez a verse olvasható stílusos betűkkel Budko megkapó fametszete alatt, amelyet a művész a lelkek vigasztalásul szánt e szomorú, sujtott időben.

életigényének mementója. A zsidóságban a hagyomány nem temetői hangulat, hanem a halál legyőzése, dac, tiltakozás, az Én-nek s az emberiségnek hitvallása; nem megkövesedés, hanem megújulás. A zsidóság számára az a lelket, lényegét tevő ősi hagyomány nem a hóna alá vett mankó, melyre béna tehetetlenségben ránehezedik, mintha a fejlődés nyomorékja volna — hanem a legnagyobb forradalmi erő: a tudatosság inspirációja s az örök haladás elve. A zsidóság fejlődésbölcselete a történeti melemszichózis. Fennmaradásunk — lélekvándorlás. Időnkint más-más formákba, gondolatvilágba szállhatott a mult lelke, de a zsidóság a hagyományok élete, vallási, erkölcsi s szellemi inponderabilék önvédelmi harca. Különös misztérium: a zsidóság életakarása s -képesége halottidézés: a mult föltámasztása, erkölcsi s kultúrjavaink értékelése s benne a magunkratalálás, zsidó öntudat.

„Kihozlak benneket sírjaitokból, én népem” — így hangzik Ezekiel jóslatában az isteni ígért. Ez a zsidó történeti halhatatlanság: ha a nép, a közösség gondolata, etikai s művelődéstörténeti hívalásunk eszméje járja át az egyént; emlékek fönségében, igazságok erejében a néplelek varázsa, tudományunkban, irodalmunkban a zsidó élet diadalmas reneszansza.

A midras beszéli, hogy Fáraó különösen azért haragudott a zsidókra, mert írásaik voltak, melyekből vigaszt, bálorságot merítettek, hogy nem fogott rajtuk semmi elnyomás, kegyetlenség. Ez a gólusz ellenszere: a könyv. A fajok létfennlartó küzdelmében az a szervök, tehetségök fejlődött legerősebbé, mellyel a legbiztosabban védekezhetnek. Ilyen a népek történeti biológiája. A zsidóságnak védőszerve mindig a könyv volt. Nem tudom, mit hoz a vallásokra az új világtrend. Magánügyé lesz a vallás? Nem félttem a zsidóságot, ha lesz hitközségeinkben zsidó hűség, szellemi élet, könyvtár, zsidó kultúra és a kulturálódásban zsidó tudatosság.

Doat et Lhannou.

Medieval Times in the Lhannou.

OROSZ ZSIDÓ NOVELA ÍRÓK

STEINBERG JUDA:
A SZASZOVI CÁDDIK

Az egész világ tudja, hogy a szaszozi cáddik egész lelkével szeretett mindenkit, aki Izrael népéhez tartozott, jámborl, úgy, mint hiteltlenl. Még azokat a gonoszokat is, akik úgy tele vannak bűnökkel, mint maggal a gránátalma, védelmébe vette és minden vétkeket a javukra magyarázta. Sőt előtte nem is létezett bűnös. Mindenki szent volt az ő szemeiben. Azokat a rakoncátlanokodókat, akik megszakítják imájukat és Isten házában rágalmaznak és fecsegnek, dicsérni szokta, mondván: „Világ Ura, nézd a te zsidóidat! Még akkor is, amikor vétkeznek, imádkoznak előtted!” Egyszer zsidó tolvajról hallott, aki betört egy másik zsidóhoz péntek este. És a cáddik sóhajtván szólt: „Világ Ura, nézd Izrael legalacsonyabbjait! Kockára teszik testüket és lelküket — és mégsem ontanak vért! Megelégszenek azzal, hogy szereznek annyit, amennyi nekik a szombatra kell!”

És amikor látott gonoszokat, akiket már semmivel sem lehetett védelmezni, sóhajtott és így szólt: „Világ Ura, te teremtetted a te világot és a te zsidóidat! A test a tied és a lélek is a tied! . . . Teremtettél gyeheennát és mennyországot, jó és gonosz indulatot . . . Ki szólhat bele? Nyilvánvaló és ismeretes teelőtted, hogy nem mi vagyunk a bűnösök, hanem a gonosz ösztön, melyet belénk helyeztél!”

A cáddik szomszédságában lakott egy asszony, akinek a gyermekei mind elhaltak kicsikorukban. Egyszer panaszra fakadt a rebené előtt és elkeseredésében igazságtalansággal vádolta a gondviselést. A rebené megintette az asszonyt:

— Az embernek bele kell nyugodnia Isten akaratába! A Világ Ura kétségtelenül igazságos! És mi nem érdemeljük meg azt a kegyelmet sem, amelyben részünk van.

Midőn a cáddik ezt hallotta, haragudott a cáddiknőre és megdorgálta:

— Te azt mondod: a Világ Ura igazságos? De hiszen meg van írva: „Ne tegyetek így az örökkévalónak.” Aminek mélyebb értelme az, hogy nem kell mondani Isten minden rendeltére, hogy így, így helyes és jó! Ellenkezőleg, én azt mondom, az asszonynak van igaza! A szerencsétlen panaszja jogos! Hát mi kifogása

Woodward—Brandad : Der Berg Karmel

Woodward—Brandad : A Karmel hegye

van az Úristennek az asszony ellen? Nem jámbor-e? Nem gyűjt-e gyertyát a szombat tisztelére? Nem fogadla-e meg, hogy gyermekeit Isten útján neveli?

És abban az esztendőben egészséges gyermeket szült az asszony és felnevelte és menyegyzet alá kísérté és a cáddik áldotta meg a frigyét...

Akik a „szaszovi“-hoz közel állottak, meséltek, hogy bánkódva szokta mondani:

— Mikor halok már meg, hogy elolthassam a gyeheenna lángjait?

Egyszer, újév első napján nagy vád hangzott el odafenn az égben Izrael ellen: A szaszovi metszőnek meghalt a felesége abban az esztendőben és reá maradt, több gyermekén kívül feleségének kis nővére, aki a házában nevelkedett fel. A leány már túl volt a kiskorúság határán és az özvegy metsző bűnbe esett vele. A sátán pedig vádat emelt őmiatta egész Izrael ellen és majdnem bekövetkezett — Isten mentse tőle — a rettenő végzet.

És ekkor elromlottak Szaszovban az összes sófárok, a sófárfűvők pattanásokat kaptak az ajkaikra és a nyelvükre és nem bírták sehogysé kihozni a „tekiő“-kat.

De mihelyt a szaszovi cáddik megérezte a dolgot, azonnal a taliszába burkolódzott, imába fogott és „lelke felszállt az égbe“. És midőn megtudta a metsző történetét, védelmezni kezdte, mondván:

— Világ Ura, hiányzott-e itt más, mint a gyűrű és az áldás, hogy a bűn ellenkezőleg szent cselekedetté legyen?! A világteremtésben való társulássá?!

Es ekkor elnémultak a sátán vádjai és a vörös fonál, amely az égi oltáron látszott, egészen fehérre vált.

És rögtön meggyógyultak az összes sófárfűvők, az összes sófárok kitisztultak és mindenki tudta, hogy ez jó jel a következő esztendőre.

De azon a napon és abban az órában megesküdött a Sátán a kardjára, hogy bosszút fog állani a szaszovi cáddikon.

És másnap, a sófárfűvás előtt a cáddik fűrödni ment. A sátán összekuszálta előtte az utat és mutatott néki az út mindkét oldalán hó- és jéghegyeket... A cáddik elfelejtette, hogy hová megy és elfelejtette azt is, hogy ma Roshasono második napja van és úgy tűnt néki, mintha a tél utója volna és ő megy a malmot

megvizsgálni, hogy pészachi lisztet őrljenek... Egyszerre maga előtt lát egy nagy palotát, azt hitte, hogy ez a malom és bement.

Alig nyitotta ki az ajtót, alig lépett át a küszöbön — azonnal bezárult mögötte és nem tudta löbbé kinyitni.

Es íme ott állt egy nagy aranydús csarnokban, valóságos királyi terem, a csarnok közepén aranyasztal és mellette elefántcsonttrónuson ül egy természetfölöttien szép nő... A gyönyörű nő mosolyogva kacsint reá...

A terem sarkában tűzhely lobog és ragyogó melegel és fényt áraszt az egész csarnokban. A cáddik élvezi kissé a meleget, mert a hideg a csontjáig ért. A gyönyörű nő pedig mosolyog és beszél hozzá zsidóul...

A cáddik, midőn hallotta, hogy a nő zsidóul beszél, örülni kezdett, hogy Izrael leányai ilyen szépek. És elhatározta magában, hogy kérni fogja a Világ Urát, hogy adjon Izrael minden leányának ilyen palotákat és csarnokokat és akkor bizonyára mind ilyen szépek lesznek.

A sercegő parázs pedig valósággal beszélve sügla feléje a tűzheletről:

— Ne légy oklatan! A szem lát, a szív vágyódik és az életet ki kell élvezni!

De a cáddik ámul és hallgat.

Ekkor felkelt a gyönyörű nő és odalépett a cáddikhoz, hogy megérintse a kezét a kisujjával.

De a cáddik csodálkozva néz reá:

— Leányom!... Hiszen ez tilos...

A nő sírni kezdett:

— Ha nem engeded, hogy megérintsem a kezedet, meghalok itt előtled.

— Életveszély nagy dolog! — gondolta magában a cáddik. De mit tegyek? Félek a bűn élvezetétől!

Kissé elgondolkozott, azután odament a tűzhelyhez, reátette a kezét a parázusra, míg egészen sebes lett, úgy hogy alig tudta mozgatni a fájdalom miatt. Ekkor odanyújtotta megégetett kezét a nő felé:

— Leányom, megérintheled, hogy meg ne hallj — szólt könnyőreles hangon.

Es mikor a nő megérintette a kezét, rettenetes fájdalmat érzett... De örömmel tűrte a fájdalmat és ujjongott, hogy megmentett egy lelket Izraelből.

Ekkor a nő látván, hogy egyszeri érintéssel nem tudja elcsábítani: dalolni kezdett neki forró szerelmi dalokat. És hangja lágy volt és édes, áthatott minden lagon, a szívet vágyra hevítette és a lelket titkos gondolatokra tűzelte.

Mikor a cáddik érezte, hogy a hang behatol a szívébe, félt a bűn gondolatától, felvett egy tűt az asztalról és átfúrta a fülét, hogy megsiketült.

Ekkor a nő szörnyűséges csunya teltre vete-medett: ledobta a ruháját és elébe állott egészen mezelenül...

A cáddik különös bizsergést érzett a szívé-

ben, mintha lüzet gyújtottak volna benne. És megismerte, hogy ez a lüz szentségtelen lüz, rossz gondolatokra vezet. És mit tett? Kiszúrta a szemeit.

Abban a pillanatban nagy vihar keletkezett, mennydörgött és villámlott és ő látta a vilámkat és hallotta a mennydörgést. habár megvakította a szemét és átszúrta a fülét. És megismerte, hogy a mennydörgés és a villámlás nem az égből való. Nagyon csodálkozott. És fel-emelte a szemeit. Körülnézett és íme, nincs sehol sem palota, sem csarnok, ő pedig künn áll térdig pocsolyában.

Es akkor eszébe jutott, hogy ma Roshasono második napja van és megérezte, hogy az egész a sátn műve volt és hogy mindez csak kísértés akart lenni. És az ég felé tekintve, könnyőroggni kezdett:

— Világ Ura! Mindenki szolgál téged és teljesíti a te akaratot! Még a Sátn is hűségesen teljesíti kötelességét!... Mit akarsz még?... Legyen kegyelmes ez az óra előtted és győzze le a te irgalmad a te haragodat...

Azonnal kiderült az ég és a cáddik a fürdő előtt áll... Bement, alámerült tizenháromszor, azután visszatért, hogy hallja a sófárfuvást...

Abban az esztendőben olyan „tekió, sevórim és teruó” jött ki a sófárból, amilyenhez hasonlót még sohasem hallottak...

Es abban az esztendőben kihirdették az égből, hogy aki védelmébe akarja venni a bűnösöket és vétkeket, álljon ellen előbb olyan kísértésnek, mint a szaszovi cáddik, másképp nem fogadtatik el a védelme.

Es a nagyfejúek, akik tudják olykor, hogy mi történik az égi függöny mögött, beszélnek titokban, hogy mikor a szaszovi cáddik meghalt, megkérte az angyalt, hogy vezesse őt keresztlül a gyeheenna összes terméin és azóta a gyeheenna sokkal hűvösebb lett...

11. Fenn: József Grünval

11. Fenn: József Grünval

Fenn—Willmore : Giza

Fenn—Willmore : Giza

ACHAD HAAM: UTÁNZÁS ÉS ASSZIMILACIÓ

nép vezetői ludták ezt, ennél fogva igyekeztek őt teljesen távollattani más népek szellemi életétől, hogy a legkisebb mértékben való utánzásra se nyilják alkalmat. Ez a távollattás, elkülönítés sokakat a „válaszfalnak egyszerre való áttörésre” indított, azonkívül pedig nem mindenkor volt keresztülvihető Izraelnek a népek közt való helyzete miatt. És amidőn bekövetkezett az, hogy Izrael huzamosabb időn át akadály nélkül más néphez közeledett, akkor a patrioták aggodalmai és elkülönítési törekvései mindig fölöslegeseeknek bizonyultak. Mert nemcsak utánzási hajlam, hanem nagy utánzási *tehetség* lakozik népünkben. Mindent, amit Izrael utánoz — oly kitűnően utánozza, hogy rövid időn belül magáévá teszi azt az idegen szellemi erőt, amellyel szemben leértéktelenednie kellett. És akkor fellépnek körében bölcs férfiak, akik útbaigazítják és tanítják, hogy miképpen kell alkalmaznia azt az erőt a maga sajátos szellemének megnyilatko-

zására. A leértéktelenedés megszűnik így magától, az utánzás pedig versenyzési jelleget vesz fel és intenzívebbé teszi a zsidó lét- és öntudatot.

Az Egyiptomban élő zsidók már régebben közeledtek és simultak a görögök életmódjához és szelleméhez, még mielőtt a hellenisták, akik a zsidóságot a görög kultúra kedvéért megszüntetni akarták, Palesztinában felléptek, — és ennek dacára sem tapasztaljuk, hogy holmi erősebb asszimilációs mozgalom támadt volna közöttük. Sőt, ellenkezőleg, görög tudásukat a zsidóság individuális szellemének a megnyilatkozására fordították, megmutatván általa ország-világ előtt annak kiválóságát és fölényét a büszke görög bölcsesség fölött; más szóval: az utánzás által, melynek eredeti oka az idegen szellemi erővel szemben támadt leértéktelenedés volt, elsajátították az idegen erőt és átmehettek azután az önleértéktelenedésből a versenyzésbe.

Ha ama „vének”, akik a Tórát az egyiptomi zsidóság számára görögre fordították, egyúttal Plátót is lefordították volna héberre a palesztinai zsidók számára, hogy ezáltal magukévé tehessek a görög szellemi erőt a saját földjükon és a saját nyelvükön, — úgy nagyon való-

színű, hogy a leértéktelenedés csakhamar Palesztinában is versenyzésbe ment volna át, még pedig kiválóbb, a sajátos zsidó szellem fejlődéséhez méltóbb formában, és így nem is léptek volna fel akkor népünknel a „szövetségbon-tók” sem, és nem lett volna tán szükség sem a Chasmoneusokra, sem mind ama szellemi fejleményekre, melyeknek eredeti oka e korban rejlik, és ki tudja, tán az emberiség egész históriája is egészen más irányban haladt volna.

A vének azonban nem így cselekedtek és csak sokkal későbbben, az arabs kultúra fénykorában, sajátította el népünk a görög szellemi erőt, a saját nyelvén ugyan, de már nem a saját földjén. De azért még abban az időben is, idegen földön is, csakhamar versenyzésbe ment át a leértéktelenedés és a versenyző utánzás csodáka! művelt. A nyelv, az irodalom, a valás — mind megújodott, fellendült és aztán elősegítették együttesen a zsidóság sajátos szellemének a megnyilatkozását, az új szellemi erő által. Ez az erő akkor annyira egybeforrt a zsidó lét- és öntudattal, hogy ama kor bölcsei már el sem tudták hinni, hogy ez az erő idegen eredetű, hogy Izráel valamikor meglehetett volna nélküle, és nem nyugodhattak bele addig, míg nem találtak egy ősi regét, mely szerint Szokratesz és Plátó a próféták tanítványai voltak, és hogy az egész görög bölcsesség sem más, mint a Jeruzsálem pusztulásakor elveszett zsidó könyveknek a plágiuma.

Azóta népünk életében ismét két korszak mult el egymás után: a teljes elkülönödés hosszú korszaka és a teljes önleértéktelenítés rövid korszaka. De most is kezdi már felismerni jobban és jobban, hogy egyik sem a kettő közül, hanem csak a köztük levő harmadik út vezet a célra, t. i. a nemzeti lét- és öntudatnak versenyző utánzás által való mélyítés útja.

E felismerés jelei észlelhetők nemcsak az utóbbi időben, amióta a „nemzeti eszme” külön lábort teremtet a zsidóságban, hanem már jóval előbb is, egyrészt a több európai nyelvű tudományos irodalom keletkezésében, mely a zsidóság szellemének a méltatásával foglalkozik, másrészt pedig ama gyakorlati irányú mozgalomban, mely a zsidóság külsőséges megnyilvánulásainak a reformját célozta. E gyakorlati mozgal-mal ugyan sokan, még maguk a „reformerek” közül is egynéhányan, az asszimilációhoz közelebb vivő lépésnek tekintették, de ez tévedés volt részükről. Mert ha az önleértéktelenedés már olyan nagy mérvű, hogy az illetők már nem is éreznek semmiféle belső kapcsolatot maguk és az „ősök öröksége” közt, és a legkomolyabban akarják, hogy a társadalmuk felszabaduljon ez „örökség”-től az idegen nemzethez való beolvadás által — akkor már nem érzik a szükségét annak sem, hogy ez „örökség”-et a fel-fogásuknak megfelelő tökélyre emeljék, hanem

ellenkezőleg, inkább szívesebben hagyják úgy, ahogy van, míg el nem enyészik magától, és addig is, ha arra kerül a sor, bizonyos mester-kélt önleértéktelenítéssel utánozzák őseik cselekvéseit, mintha nem is ők volnának az igazi cselekvők, hanem csak az ősöknek a szelleme, mely épp ez alkalommal általuk nyilatkozik meg és e cselekvéseket a régi, megszokott mód szerint ösztönzi.

(Vége következik.)

Héberből fordította: Wachsberger Mózes.

P. Meeder: Szikla a Szináj hegyében.
P. Meeder: Felszár a Gebirge Sinai

PETERDI ANDOR: ÉSZAK FELŐL

Be jó nektek kik arra messze jártok,
Ahol a rétek örök fényben égnék,
S ahol csobognak halk ezüstforrások,
S a csöndet fölveri pacsirtaének.

Be jó nektek kik lágy fátyolruhában
Az ég alatt hárfával, olajággal
Daloltok, jálsztok s pihentek az árnyban
S nem törődtek a szomorú halállal.

Be jó nektek Kelet égő virányán
Csudákra várni a Jordán vizénél,
Vagy ringatódzni rengő leve hátán
Hűs éjszakákban, aranycsillagfénynél.

Be jó nektek... O, én is mennék, mennék,
A Dél csillaga vonz, de Észak fénye tart itt
Szellő ha lennék, madár hogyha lennék,
Nem élnék ill egy árva pillanatnyit.

LÓRÁNT MIHÁLY: A VÉGTELEN DALAIBÓL

Kinek a lelke volt a lelkem
S ki hagyta nékem életét?
Kinek a könnyét ontom egyre
S kinek zengem az énekét?

Kinek vigyázom néma szóját
S hiszem parancsnak óhaját?
Kinek mondom el halk imáját,
Kinek sóhajtom sóhaját?

Kit hívok minden — minden éjen
S kit űzők minden alkonyon?
Kinek a terhét hordja vállam,
Kinek a titkát titkolom?

Kinek a szíve dobban bennem
S igézetét ki küldte rám?
Hogy illanó, halk percek mélyén,
Emléke mindig rámtalál.

Kinek a vérél rejli vérem
S kinek szemével néz szemem,
Hogy élte egyre kínoz engem
S halálát egyre kérdezem??...

Kinek a vágya volt az átkom
S álmát kinek nem értem én...
Es jaj, ki az, ki messzi-messzi,
A végtelenből int felém?!...

UJVÁRI PÉTER: A SZERENGSE FIA

Hátyolos sötétség borult le az alacsony mennyezetről. A nyirkos hullámok széleit itt-ott kirojtozta a hajnali szürkület és sárgára csíkozta azt a négy gyertyát, amely álmos pislogással égelt az előimádkozó széke fölött. Kettesével állottak a gyertyák és úgy meredtek fölfelé a reszkető homály alól, mint az áldásra szétnyúlt kohénujjak a tallisz alatt.

Szóltanul és álmosan kucorogtak az emberek a padok között. Némelyik az imádságoskönyve fölé borult és hortyogott. Némelyik csak ásítózott, vagy zsoltárverseket dünnyögött. Reb Jajchenen Smalczer nagy dühösen a bejárat felé pislogott: jön-e már a tizedik? Mert arra vártak, mivelhogy ők csak kilencen voltak és az istentisztelethez tíz ember kell. Reb Smáje Rasch lenne a tizedik. Ugyan hol marad ez a reb Smáje?

Reb Jajchenen a szomszédja felé fordult, reb Jiczchok Tauber felé, akiről tudta, hogy régtől fogva haragosa reb Smáje Raschnak.

II. Fenn: Weg beim Berge Sinai

H. Fenn: Ül a Szinajhegy tővében

Rózsavölgyi Márkné. (Egykorú festmény, dr. Rózsavölgyi Manó birtokában)

— Ezt most eszi a fene — gondolta és mosolygott.

Reb Jiczchok ránézett, hogy mit akar?

— Mi? — bökte meg bütykös hüvelykujjával a hóna alatt — hát megért már maga ilyesmit? Hát mit szól hozzá?

Reb Jiczchok meg se mozdult. Csak az ádám-csutkája emelkedett és sülyedt gyors tempóban a berliner kendő alatt, amit Chajeszore a nyaka köré csavart. Aztán köhécselt, de többet nem mondott.

— En úgy éljek — súgta amaz a fülébe — attól a reb Smájétól ez egy nagy szemtelenség.

Reb Jiczchok most se felelt. Mit mondjon? Akármit mondana, rosszra magyaráznák, mert ludják róla, hogy reb Smájenak a haragosa.

Reb Jajchenen Smalczernek nem tetszett ez a tartózkodás.

— Mit hallgat? — vigyorgott gúnyosan. — Mért nem meri kinyitni a száját? Mintha nem tudnám, hogy maga mit kívánna most reb Smájenak, ha máma véletlenül sajne-rabbe volna és nem öt nap jamkipper előtt. Egy tréfa, hogy maga akkor mit kívánna neki.

Reb Jiczchok elsápadt. Hátha máma sajne-rabbe volna, mit kívánna neki? Azt akarta mondani, hogy akkor se kívánna rosszat neki, de csak motyogott valamit, amit nem lehetett megérteni.

— Különben — szól megint reb Jajchenen —

mérl kívánjon neki rosszat? Mit lehet tudni, miért nem jön? Talán el is indult már, de elcsúszott valahol és kitörte a lábát. Megérde melni megérdemelte volna egy ilyen szemtelenség után.

Riadt szemmel nézte reb Jiczchok a szomszédját. Mit lehet tudni, hátha csakugyan elcsúszott. Ez az ember még azt hinné róla, hogy ő kívánta neki. Pedig hát, ha rosszat akarna kívánni neki, már régen kibékült volna vele.

Izgatottságában kisiklottak ujjai közül a tallisz-rojtok, amiket előírás szerint vizsgálódva végiglapozgatott: nem lesz-e hibás valamelyik. Zakatolt benne ez a pár szó: hátha csakugyan elcsúszott.

— Chaszvecholile! Isten ments! — motyogta szaporán, de azért tovább is motoszkált a fejében a szörnyű gondolat, amely azért tetszett neki nagyon szörnyűnek, mert úgy érezte, hogy meg se rémiti. Hanem éppen ellenkezőleg, összekapcsol vele kellemes lehetőségeket. Ha — chaszvecholile — a szerencsétlenség megtörtént, akkor a szent estén őt kell megtisztelni az előimádkozással, mert a többi nem ért hozzá. A vére az agyába szállt, mikor erre a lehető dicsőségre gondolt. De nyomban elszégyellte magát, megrázta magát, mintha valami undok terhel akarna lerázni a vállairól.

Apró, szapora lépések kopogtak most az utca felől. Mindenki a bejárat felé fordította a fejét. Bizonyosan reb Smáje jön. No, csakhogy megjött.

De nem reb Smáje jött, hanem jött helyette egy pötlön fiúcska, imádságos butyorral a hóna alatt. A küszöbön megállt és jobb keze két ujjával megdörzsölte az ajtófélfát, az ujjait az ajtón az ajkaihoz illesztette és megcsókolta őket. Ezt úgy szokták, sokszor látta az öregektől.

Ahányan voltak, mind elébe rohantak:

— Es az apád? — kérdezték nyugtalanul.

— Az apám beteg — felelt a gyerek; engem küldött maga helyett.

— Micsoda beszéd ez? — méltatlankodott reb Jajchenen — talán prakkerlit játszunk veled?

A többi is a fejét rázta. Minek küldte ezt a gyereket? Ez nincs még tizenhárom éves. Azon alul való gyerek pedig nem használható a min-jenhez.

A gyerek megértette a fejbólogalásokat és a butyorra mutatott:

— Azért adta velem a talesz-bájtltit.

Az ám, erről megfeledkezett a sok okos. Törvény szerint valóban csak érett emberek tarthatnak istentiszteletet és csak úgy, ha legalább tizen vannak. De ha valamely gyülekezetben csak kilencen volnának, akkor tizediknek egy gyereket is vehetnek maguk közé, ha az a tizenhárom felé jár. Össze-vissza csak annyit követel a törvény, hogy valami szertartási eszköz adassék ilyen esetben a pót-zsidócska kezébe:

fillin, tallisz, vagy akár csak egy imádságos-könyv.

A dolog tehát rendben volt. A gyülekezet megkezdhette a hajnali vezeklést. Szegény zsidó szívekből jajongó ömléssel áradt ki a zokogó bűnbánás. Mind hangosabb, mind panaszosabb lett a könyörgés, reggel felé már a velőkbe hasított a jajgatás. Reb Jajchenen volt a leghangosabb, valósággal a könyökével tört utat magának az Úristen felé. A derék férfiúnak az volt a szokása, hogy megelőzze az előimádkozót és nyomatékossággal okából zsargonnal tetejezte a héber szöveget.

— Mi Atyánk! Királyunk! — könyörgött a gyülekezet — bocsásd meg és engedd el minden bűneinket.

Reb Jajchenen a mennyezet felé fordítja a szemét, hogy csak a fehérje látszik.

— Minden bűneinket! minden bűneinket! — ordított a többivel...

De aztán meggondolta magát. Soknak és túlmerésznek vélte ezt a követelést.

— Hát nem bánom — kapacitálta zsargonul az Istent — ne engedd el az egészet. De ötven percentel csak elengedsz. Ribajna sel ojlem, Világ Ura hidd el, ez egy nagyon szép egyezés.

Reb Jiczchok magába merülve, csöndesen rebegte el az imádságokat. Csak akkor tört ki belőle hangosan a sírás, mikor a betegek felgyógyulásáért könyörgött. Reb Smájera gondolt. Istenem, Istenem, hát miért beteg ez az ember? Hiszen ő nem kívánta, hogy beteg legyen. Vagy kívánta talán?

És verte a mellét és kinezta az agyát, hogy ugyan mikor kívánt ő rosszat reb Smájének?

A templomból kijövet, az úton is untalan csak azt molyogta, hogy neki semmi köze reb Smájé betegségéhez és reb Jajchenen egy ordináre ember, ha azt hiszi, hogy ő könyörögte ki az Istentől azt a nyavalyát.

De egészen biztos még sem lehetett a dolgában, mert az asszonytól is keresett megnyugtatót.

— Hát csak mondd, Chajeszore, mikor mondtam, hogy az Isten küldjön rá egy nagy köhögést?

Chajeszore hitel tett rá, hogy ezt sohse mondta.

— És mást, Chajeszore?

— Mást mondtál, reb Jiczchok, de az egy bagatel.

— Mit mondtam?

— Egy nagy kelést kívántál az orrára, mert haragudtál rá a sojferfuvás miatt.

— Egy nagy kelést! — vágta ki magát reb Jiczchok. Ez is valami? Ez semmi. Egy keléstől nem köhög az ember. Egy keléstől nem beteg az ember, az egy jux. És milyen szerencséje van, hát az a kelés még jól is állna neki.

Chajeszore igazat adott neki. Bizony nagy lusta ez a reb Smájé.

— Hát belefogott-e már valamibe, ami nem

Rózsavölgyi Márk, a múlt század első felének ünnepeit magyar zsidó fegydművésze és zenevezője. (Egykori lelmény után)

sikerült volna neki? Meglásd, reb Jiczchok, még ez a betegsége is sikerülni fog. Azt mondd, tüdőgyulladásod van? Csak lenne neked tüdőgyulladásod, te bizonyosan kigyógyulnál belőle. De amilyen szerencséje neki van, hát meg fog halni. És miért? Mert most meghalhat, mert most nem riszkíroz vele semmit se. Jamkippur előtt nem fűtenek odaát.

A másvilágot gondolta. Reb Jiczchok megértette és megmozdult benne az irigység. Chajeszore pedig folytatta:

— Tudod mit, reb Jiczchok, még egyebet is mondok. Még megéred, hogy pont jamkippurkor fog meghalni. Más ember, szegény, meghal egy közönséges hétköznapon és aztán lefekszik a sirba és eszi a föld, fojtja a sötétség, süti a forróság, rágja a féreg. A sir kinjai gyötrik hét nap, hét éjjel. De jamkippurkor nem kinezhatja a sir halottját. Az ember úgy fekszik a földön, mintha puha dunnán feküdne.

Reb Jiczchok alapjában véve nemes ellenfél volt. Rosszat igazán nem kívánt reb Smájének, de ennyi jól már mégse gönnolt neki.

— Egy nagy fenét! — tört ki belőle a keserűség. — Eppen jamkippurkor! Egy csekélység! éppen jamkippurkor akar meghalni. És ha majd vár egy kicsit? Mi ez a nagy sietség? Ráér sátoros ünnepkor is. Vagy az talán nem is volna jó neki! Hát ha éppen tudni akarod, én még akkor se engedném meghalni, mert az is egy

gyönyörű halálnap, de a jamkippur a legszebb. Az egyenesen a szenteknek való. Akárki nem halhat meg jamkippurkor. Hogy valaki jamkippurkor haljon meg, ahhoz nem elég a szerencse. Ahhoz érdem kell. Érdem; érted, Chajeszore?

Értette, hogyne értette volna. Az első férje is jamkippurkor halt meg és ettől még most is meleg a szíve, ha rágondol. Hát az igazán megérdemelte, mert nagy szent volt és sokat szenvedett. Ő tudja, mennyit. De reb Smáje az megint más. Reb Smájenak egyszerűen szerencséje van, ennyi az egész.

— Ámbátor — tette hozzá gondolkodva — a jámborságban se utolsó és sok jót tett a szegényekkel. És a sojfert úgy fujta, hogy no.

Reb Jiczchok felszisszent, mintha a tyúkszemére hágtak volna. A jöttekkel nem vitatta el, reb Smájetól, mert ha ellenfele volt is, elfogulatlanul ítélte meg. De a sojferfuvását ne említék előtte. Mert ezzel győzte le leginkább és ez a hiúságát sértette, a művész hiúságát, hogy úgy mondjam.

Maró gúnnyal felelt az asszonynak:

— Azt nevezed sojferfuvásnak? És ha kieresztelt egy tekiel, lehetett azt élvezni? Az ellenségeimnek legyen mondvá, hogy milyen tekiel eresztelt ki. És a kolnidreja? Egy kis különbség az enyém és az övé között. Kukoricában szeretném a különbséget, a kukoricának most jó ára van.

Es mert látta, hogy az asszony néminemű kételkedéssel hallgatja a dicsekvést, hát még kevélyebben mondta:

— Hát hiszen meglátod. Ez idén én leszek a chazn, mert hogy reb Smáje beteg.

Most már az asszony is mosolygott, Tetszett neki, hogy az urát szemelték ki erre a gyönyörű tisztségre. Nagy megtiszteltetés az.

— De ha reb Smáje jobban lesz? — kérdezte aggódva.

Reb Jiczchok is ettől rettegott. Ha reb Smáje jobban lesz, akkor fuccs a dicsőségnek. Az ómed (az előimádkozó pulpitusa) elé megint csak ő fog állni, mert régtől fogva az ő tisztsége ez.

A hiúság és az irgalom viaskodott a lelkében és volt már olyan pillanat, mikor a hiúság erősebb volt az irgalomnál. És mikor a hajnali vezeklésnél az előimádkozó elkiáltotta, hogy: Mi atyánk! Királyunk, küldj gyógyulást népünk betegeire, megátalkodott és nem ludta, hogy ő mit könyörögjön. Végre lehajtotta a fejét és rebegte:

— Ovinü, malkénü! Küldj rájuk gyógyulást, küldj, küldj... de ha nem sietős, hát ne siess.

Ez bizony nem volt szép tőle, el is szégyellte magát, mikor észbe kapott és verte a mellét, hogy szinte dongott tőle a kis templom.

Nem hagyta nyugodni a lelkifurdalás és úgy érezte, hogy ezt a mai rosszását csak egy nagy áldozattal teheti jóvá.

A beteghez kergette a belső küzködése.

— Szép, hogy eljöttél — fogadta reb Smáje.

— Fájt volna, ha haragban válunk el. Sok micvet kapkodtam el előled. Megbocsátod?

Úgy fojtogatta reb Jiczchokot a meghatottság, mintha ököllel mászott volna bele a torkába. Ő is akart most nagylelkű lenni.

— Reb Smáje — kérdezte fuldokolva — akarod, hogy ne álljak az ómed elé?

A beteg a fejét rázta.

— De akard — könyörgött reb Jiczchok. — Az a hely a tied.

— Ezentúl a tied lesz.

Jaj, jaj, mit mondjon erre? Az a hely, az a gyönyörű hely, hiszen oda sóvárgott és csak a helyért könyörgött az Istenhez. De ha ez a hely nem volt üres, mit tehetett az Isten? Ellodította mellőle, aki oda tartozott és a hely megüresedett.

Mikor a betegtől eltávozott, még szomorúbb volt. A kibékülés nem hozta meg lelkének a várt megenyhülést. Most még sokkal kisebbnek érezte magát reb Smáje mellett és hogy nem hozhatott érte áldozatot, még kiegyenlíthetetlenebbé tűnt fel előtte a köztük való különbség.

Kinos töprengések között multak a bűnbánat napjai. És mentől közelebb jutottak a szent naphoz, annál inkább érezte reb Jiczchok, hogy valami nagy, valami meglepő cselekedettel kell neki bizonytságot tenni Isten és ember előtt, hogy ő valóban nem kívánta reb Smáje betegségét. Bántotta az elsőbbsége, a kiváltságossága, megkívánta a tisztségeit és valamennyi között legesleginkább a jamkippur előimádkozást, de a halálát nem kívánta.

A község úgy határozta, hogy reb Smáje házában tartja jamkippur napján az istentiszteletet és hogy az istentisztelet biztosítva legyen, megbízták reb Jiczchokot, hogy a szomszéd falvakban kérjen kölcsön egy pár vándorkoldust. Számítani kell rá, hogy a bojtjól kidőlhet közülük egy-két ember és az ájtatosság akkor megakadna.

Reb Jiczchok elhozta a kölcsönkoldusokat. Mintha kincset hozott volna, úgy vigyázott rájuk. Az úton egyre azt hajtogatta, hogy egy szál ember nem sok, de annyit se ad belőlük senkinek se. Most majd nála bőjtölnek. Hadd legyen már egyszer övé a micve. De később mégis meggondolta magát. Nagylelkű akart lenni és a két legkoldusabbat elvitte reb Smájéhez.

— Máskor is te tartottad őket. Jussod van hozzájuk.

— Derék ember vagy — köszönte meg reb Smáje a szivességet és reb Jiczchok úgy érezte, hogy most igazán nagylelkű volt és kezd kiegyenlítődni közöttük a különbség.

Önmagával kibékülve ment jamkippur előestéjén a templomba. Szent magasztosság ömlött meg a lelkében, mikor magára vette a halottasinget. Látta, hogy tiszteletteljesen nézik

Am Nordlause des Hermon

A Hermon tövében

Bergsrasse bei Moza

Hegyi út Moza mellett

az emberek és hallotta, amint Mandel Blitz lehajolt a púpos Nachmanhoz és a fülébe súgta:

— Ez lesz egy kolnidre! Ha reb Jiczchok kiereszt egy hangot, az egy hang.

Mintha olajjal kenték volna, úgy érezte magát reb Jiczchok. Hát végre énekelni fog. Végre tudni fogják, hogy mi az egy hang.

Valaki kitérte most az ajtót, hogy a beteg is hallja az imádságot. Mintha tört dőfték volna a szívébe. Bent haldoklik reb Smáje, de még él és ő már az örökségébe ül. És még kisebbíteni akarja a dicsőségét.

Az önvád összeszorította a szívét és mintha kergették volna, berohant a beteghez és reszketve fogta meg lesoványodott sárga kezét:

— Reb Smáje — suttogta — ne félj. Nem fogom megerőltetni magamat. Az omed elé fogok állni, mert akarja a község és te is akarod. De azt nem parancsolhatja senki se, hogy szebben énekeljek, ahogy te énekeltél. Ne félj reb Smáje, ki se fogom ereszteni a hangomat és az emberek azt fogják mondani, reb Smáje szebben imádkozott. Hiszen majd meghallod.

Reb Smáje csendesen mosolygott. Ő már nem értette meg ezt az emberi hiúságot.

Az emberek csodálkozva tárták ki fejeiket a tallisz alul, mikor reb Jiczchok érctelen hangon kezdte meg a kolnidrét. Lassú bűgással imádkozott egész esle, csak mikor az ovinu-hoz ért, akkor viharzott meg hangja. Mi Atyánk. Királyunk! küldj gyógyulást néped betegeire!

Az Isten valóban gyógyulást küldött. Reb Smáje örökre meggyógyult.

Reb Jiczchok hiába imádkozott.

Mikor hazamentek, Chajeszore még mindig zokogott.

— Nü, reb Jiczchok — szólt elcsukló hangon — hát mit mondtam? Ugye, hogy mondtam. De hiszen az tudnivaló volt, hogy jamkippurkor fog meghalni. Egy olyan bar-mazl... A szerencse fia volt mindig...

DR. PFEIFFER IZSÁK: PATAI JÓZSEF ÚJ KÖNYVE

— KABALA. Lelkek és titkok —

égre egy egészlelkű és zsidólelkű könyv, a zsidó lélek teljességéből nőtt, annak mélységétől áhítatos és rejtelmektől elfogódott, a zsidó intenció, a kávváná könyve, az „ólam hátóhu"-ból, az irodalom zagyaságából megváltó tett.

Csak azon a nyelven lehet szólni róla, melyen a zsidó misztika beszél, mely javarészt tiszta költészet, de csak a vele egyrezgésű költői lelken át akar megnyilatkozni. Itt teljes zengéssel beszél. Itt messze lelkeket is megfog. Világítótorony a sötét úttalanság tengerén, melyhez a mindenben a cél után epedő, irányvesztett, bolygó fényszilánkok hozzánőnek, hogy azokat magához tapassza és belesugározza az egyetlen Világosságba.

Tizenkilenc chászid-mese, chászid-történet lélegzi itt felénk az új, zsidó misztikát, Aki tud valamit a chászidizmusról, az meséket tud róla. Pedig mint minden legbelül fogant és szikrázó lendületben kinyilatkozott lelki mozgalomban, benne is: kezdetben volt a Tett; csak hogy a chászidizmusban nem annyira a Tett maga, mint inkább annak belső színezése a hangsúlyozott. Nagy távolságban, bátortalan botorkálással és dadogó nyelvvel gyáválkodik nyomában a gondolat, a teória, a rendszer. Kettejük közé, a nem kimeszterkelt cselekedet és a lassan öntudatosuló ráeszmélés távolságába szórja el a magátnéző lélek mesevirágait. És a chászidizmus háromnegyedrészen népmesék sokasága; egyszer csupán leírja a Tettel, más-szor elébe dolgozik a teóriának és megkísérli a Tett gondolatbeli aláfestését.

De a chászid-mese nem mesélni akar, ben-szejét is a chászidizmus leglelke, a kávváná, az

Julius Rózsavölgyi : Studie

Rózsavölgyi Gyula : Tanulmány

intenció, az egycél fűli: felszikkasztani a minden lelkekben kéreghéjak alá felejtkezett, száműzött Istenléleksziporkákat, hogy azok eredetük öntudatára gyulladva belefőnyódjanak az örök, egyetlen Lángba, amely így velük egyesülvén maga is kiváltódik a száműzetésből. Így a mese is Tett és a mesélés „ábódá”, Isten-szolgálat.

Patai is az.

Ha e meséket az irodalmi chászid-mesék két legpregnansabb költőjének: Buber-nek és Perc-nek hasonló műveivel, vagy átköltéseivel egybevetem, minden elfogultságom mellett is, mely a távolabbat nagyobbnak mutatja, lelkem inkább Patainak nyílik meg. Pedig a nyelv milyen orkeszterével dolgozik Buber, s Patai milyen egyszerű, síma; Perc-nek meg a nép-költészet kész nyelve áll kézhez, míg itt az idegen idiómát kellett az idegen témákhoz majd lágygá, majd keménnyé formálni. Csakhogy Perc, és nem csupán humorában, — Patai alig él vele — hanem, mikor a naiv chászid-mesemondóban alakoskodik is, mindig kívülről, fölötté áll a meséjének. Ez lehet a nagy költő felsőbbisége, agyag-gyűrő öntudatossága; nekem kedvesebb az a Patai, aki benne lélegzik minden sorában, aki akkora hittel beszél hozzám, akár a belzi cáddik chászidja. Bubernél meg, aki a zsidó

vallásosság chászidikus irányú megújulásának lelkes, tiszteletreméltó, mesterül elismert propagátora, nem tudom a tendenciát meg nem látni, ez az ő kívülállása. Nekem pedig tiszta, egyívélű történet kell, megzavar az építőnek haszontalanul műve fölébe aggatott, minduntalan elém bukkanó arcképe, és nem tudom látni a szelíden hajló, kecses ív alatt a monstruózus pilléreket.

Perc-nél költészet van, — a szó tiszta és nemes értelmében, — Buber-nél tendencia, Patai-nál a vérbeli chászid-mesék szíve lüktet. Ezért vájódik náluknál mélyebben belénk, ezért halljuk nála erősebben a kávvána lélekdobogását.

Sohasem tanít és folyvást tanító, nem propagál, de az alvó, néma sziporkák istenvágyát lángolásra eszmélteti, nincs benne tendencia, csak kávvána, intenció van, mely a chászidul boldog sóvárgásába és szentséges istenesülésébe emel.

A mi törvénybe kövesedett, filozófémává poshadt, vagy etikává desztillált vallástalan vallásosságunkat akaratlanul is és minden ellenkezésünk mellett is elevenessé, hitté lángosítja.

A kötet egyik legrégebbi darabja, „a Báál-Sém halála”-nál mélyebb chászid-történetet sohasem hallottam, sohasem olvastam: benne az új, zsidó misztika egész lelke és kibeszélése a hit egyedülvalóságától a tisztán lélekké élt emberen és az isteni immanencián át egészen a halálnak nem vigasztalásáig, hanem a Dalba olvadó, Sechina-csókos gyönyörűségéig.

És nyomról nyomra a chászidizmus életvilága, nem tudom azt mondani: tanításai, mert mindenütt cselekvés és mozgáselevenítség van: a közvetlen Isten-érzés, mely pöröléssé, számmonkéressé hitesedik (Az újhelyi Messiásváró. Májerl), a világ, a bűnös ember és Izrael megváltásának sürgető türelmetlensége (Ezeregy éjszaka. Szombat királynő. Az újhelyi Messiásváró. Májerl), az egyszerű lelkek csodatévő hite (Az öreg zsoltáros. A furulyás ima. Tizenkét kalács), a jámbor törvényfelettlisége (A szentföldi eszrog), a különböző utak és minden formák istenszolgálat, mert nem az út és forma szolgál, hanem az erő és kávvána. (A nótás szent. A nagy pör), a lángolás (a hitláhábút), az alázat (siflut), az ima (ábóda), a szombat, ünnepek, szertartások, a házasság boldog misztériuma és szentséges költői és életes történetekké formálódása, mind, mind veleélésre boldogítja a vak hitellenségbe nem aszalódott lelket.

A költő mesélt és könyve a chászidizmus ezüsttel cifrált aranybetűs kiskatéja lett. Ő nem ennek akarta és költészetén nem esett semmi csorba, de ha a mi lélektelen vallásosságunkat a chászidizmus lelke életre tudja csókolni, a megújulás Patai könyvének kezdődik.

fiatal építőművészgárdának egyik jeles tagjál ragadta el benne a mult hónapban a gyilkos járvány. Több mint négyévi katonáskodás után hazajött és mitől harcléri szerencséje megóvta, illhon érte utól a korai halál. Pedig annyi szép terv vibrált még agyában, melyben a művészlet iránti hajlam örökség volt. Hiszen dédnagyapja Rózsavölgyi Márk az első között volt, aki zsidó létére bevonult a magyar muzsika művészletörténetébe.

Rózsavölgyi Gyula épületek és monumenlumok ritmusában kereste a zenét. De a sors megtagadta leghöb és legtermészetesebb vágyának teljesítését is, hogy fantáziájának műveit megvalósítva láthassa. És ez a fiatalon kihűnt élet legnagyobb tragikuma.

Nagy reményekre jogosító tehetség szállt vele sírba, amellyel — noha egyellen általa tervezett épület sem maradt utána — a szakértők, külöjösen az építőművészek jól ismertek és becsültek. Már műegyetemi hallgató korában az Erzsébet-szobor elhelyezési lervekre kiírt pályázatban vett részt és díjat nyert. A műegyelemen 1911-ben kapott oklevelet és azután két évig Francia-, Angol-, Német- és Olaszországban járt tanulmányi úton. Utjáról érdekes ulcasludiumokat, fej- és mozgástanulmányokat hozott haza, amelyek fejlődés-képes képzőművészti tehetséggel dokumentálnak. Főtérreuma azonban az építőművészlet maradt.

Mikor 1913-ban hazatért, itthon a Balkán-háború minden magánépítkezési vállalkozást megszüntettek. Rózsavölgyi művészti hajlamát követve számos nyilvános pályázaton versenyzett és mindenütt különféle díjazásban részesült. A világháború azonban a középítkezésnek is véget velett és ő önként jelentkezett és mint mérnök-hadnagy, majd löhadnagy végig csinálta a gorlicei áttörés utáni előnyomulást BresztLitovszkig, majd az olaszfronton a 10-ik és 11-ik isonzói csatákkal és az 1917. évi előretörést a Piaveig. A kardokkal ékített signum laudis és a Károly-csapatkereszt tulajdonosa volt.

A sok ifjú és értékes élethez, melyet ez a sujtó, szomorú idő kioltott, oda kell illeszteni a jövő számára ezt a növekvésében kettétört nyel is: Rózsavölgyi Gyula. (S—s.)

J. Rózsavölgyi: Gymnasium Rózsavölgyi Gyula: Fiumei lögimnázium lerve

J. Rózsavölgyi: Aus Venedig Rózsavölgyi Gyula: Velencei gettórészlet

ÁDÁM ARTHUR: SZOMORÚ KERTBEN

Tanítóm sírjánál

Gyermekkoromra, elmult napokra emlékezem:

kékellő, nagy gyerek szemekre, mik oly kíváncsian, olyan boldogan néznek bele ebbe a nagy világba: megnyitalkozó misztériumokba, lilkokba, csodákba és messzeségbe:

kicsattanó, kis gyermekarcokra, miken ott tüzel az első tudásnak szent láza, boldogsága — mint messzi-messzi visszefénye egy nagy lobogó fáklyának: a tudás örökkönégő szent tűzének;

apró ajkakra emlékezem, amint olvassák az első betűket, amint próbálgatják elkövetkező szépségeknek, eljövendő tudásnak apró betűkulcsait

Rózsavölgyi Gyula

és szemekre emlékezem: feszülten figyelő, tüzelő szemekre, mik lázban égtek, amint hallgattuk a régi meséket, bibliai ösök csodás történiáját, halkan folydogálva a tanító bácsi ajakáról sok-sok szépséges szombat délelőttön

és két kézre emlékezem, két jóságos, szelid kézre, mely vezetett bennünket: apró, törékeny gyermeklelkeket napról napra, esztendőről esztendőre egyforma szépen, egyforma szeliden, egyforma szeretettel.

Milyen messzire kalandoztam! Mintha nem is temetésen volnék!

Emlékeztem Merengő szemeim a multba menesztettem. Fakadó rügyek, pattanó bimbók, serdülő álmok korába.

Julius Rózsavölgyi Städtisches Theater

Rózsavölgyi Gyula Városház-tervezet

Reájuk gondoltam, mikor a kezét kellene siratnom, mely öntözte őket; róluk meséltem, mikor nincs többé kertész: gyengéd, szerető, gondozó, ápoló!

Multon merengtem. Megálltam és emlékeztem, mint a vándor, ki mögött dörögve csapódik be a város kapuja — és sírva csikorognak a felvonóhid láncai —

és akkor a vándor megáll és — emlékezik...

Dörögve csapódott be az Élet kapuja, sírva sikongtak a rozsdás rezesek — és a Halál kulcsa zokogott a zárban.

Valaki megint elment.

A kertész ment el!...

Ki vigyáz a szegény virágra? Pattanó bim-bókat most ki oltalmazza? Növekvő levélkét ki simítja végig lágy tekintetével?

A kertész ment el!

Számadást adni ment a nagy Úrhoz, a kert gazdájához

és nyugodtan ment!

Tavaszi vetését, munkás élte aratását mind-mind megmutathatja néki és mondhatja:

Megtettem, amit rámbíztál, Uram!

És templomot építünk nevének a szeretet, hála, megértés és megbecsülés soha el nem porló gránitköveiből

és a szentélyből az ő lelke világít felénk melegítő s világító fénnel és a mécses az ő szíve lesz: az ő megértő és megbocsátó szent szeretete.

És mi mindnyájan, kik az ő kertjében növekedünk, kiket az ő

ollója nyesegetett nemessé: megállunk és egy áldást szentelünk nevének

és amint tovább megyünk lehajtott fejjel — érezzük, hogy az ő lelke világítja be éjjeliutunkat.

MAZKIR

Szemükel a könnyek szenvedőre mossák.

Elmulik a kétség, büszke „bizonyosság”.

Halk-alázatosan, mind Istenre eszmél,

amint zúg az ének: — Jizkór — Emlékezzél!

Felzokog az ének. Halk sóhajok szállnak. Messzi temetőikben ébrednek az árnyak. Lobognak a gyertyák. Itt vannak a lelkek! — Réghalottak, élők — kérdeznek, felelnek:

„Emlékszel? — Emlékszem édes jó anyámra, dolgos két kezére, könnyére, szavára!” —

„Emlékszel? Emlékszel? — Édesapám láttak, amint forgatod a régi bibliádat.

Amint forgatod a régi bibliádat, amint gyermekedet két karodba zártad, amint péntek este nyájas gyertyafénynél bibliás ősről csodákat meséltél!”

„Emlékszel?” — A multnak szomorú szavába belesír a jövő halk melódiája:

„Áldó két kezedet bús fejemre tedd még!...”

„Istenem, Istenem, én is úgy szeretnék!...”

És azután vége!... Elhangzik az ének. Sirjába száll vissza sok szomorú lélek... A templomban mély csend... Kint dalol az élet és biblia, imádság megmarad — mesének...

Ádám Arthur

Julius Rózsavölgyi Städtisches Theater

Rózsavölgyi Gyula A mezőúri városház-tervezete

Zsidó dráma a „Dinah”. De a zsidó drámának még nincsenek letisztult tradíciói. A lehetőségek még a végletek között mozognak itt. Sokan, különösen nálunk, a zsidó élel karikatúráit tekintik zsidó drámának, pedig a zsidó élel az igazi tragikum sok értékes magvát rejti magában. Viszont a külföldiek sok fölösleges misztikumot gyömöszölnek bele a legállászóbb zsidó élelbe is. Reiner Imre ifjú erővel próbálkozott meg egy feladattal, mely a legművésziabb ambíciót is kielégítheti. Témájának a háború adott ugyan élel, de mégsem háborús dráma és nem a helyzettragikum az, ami az összeütközés háttéréből az eseményeket mozgatja. Az évezredek zsidó tragédia szálai szövődnek a darabban és a konfliktus az egész zsidó népnek természetellenes helyzetéből fakad. Ha a zsidó a diasporában magas polcra emelkedik, csakhamar előlérbe jut, mint legsebezhetőbb oldala, a zsidósága. Ezt használja ki az ellenség és leglőbnyire győzelmesen. Így történt ez az ókori arabokkal szövetséget kötő zsidó törzsszervezetekkel, így történt a granadai mórrok zsidó nagyvezérével, Sámuel Hanágiddal, akit ellenségei nem lúdtak leverni, végre mint zsidó ellen gyűjtötték vele szemben a hadseregeket. És nem kell éppen hadvezérnek lennie, hogy ez a végzet utolérje.

Reiner egy előjátékban poétikus szimboliztikával akarja a rendkívüli eseményt hozzánk közelebb hozni. Kabbalisztikus titkok és Mózes szellemének segítségével idézleti elő, hogy egy zsidó férfiú legyen a világháború legzsensialisabb vezére. Avigdor, a marsall, egy szentéletű kabbalista házában született. Az első felvonásban éppen a marsall születését ünneplik a hálás ország nagyjai. Ott van Dinah is, a marsall unokanővére és egyben jegyese, egy orosz zsidó diákleány, aki a háború kitörésekor véletlenül itt rekedt és mint a marsall lelkesítő génusza, nagy tellemekre lüzelő inspirátora jelenik meg. Mikor a marsall diadalt diadal után arat és egyre mélyebben nyomul a vert orosz hadsereg után, Dinah, a büszke nacionalista leány, egy nagy gondolatot akar vőlegénye lelkébe szuggérálni: felszabadítani az orosz zsidó testvéreket a cárizmus járma alól és független zsidó államot teremteni a sok millió zsidó népnek a Visztula, vagy a Don partján Varsó, vagy Kiev székhellyel. Szinte messiási missziót és tán fejedelmi becsvágyat is szeretne a marsall lelkébe oltani, de a kölellességtudástól áthatott hadvezér, ha a szédítő perspektíva el is kábítja kissé, mindenképp a hazájától reábizott feladattól akarja teljesíteni és ennek rendl alá mindent. És itt rejlik a konfliktus csirája közötté és Dinah közt, aki elsősorban zsidó és minthogy orosz házában csak pogromokat látott testvéreivel szemben, vereség és győzelem csak népének sorsán át érdeklik őt.

A második felvonásban éri el a dráma csúcspontját. Az orosz hadvezérek, akik sem ésszel, sem erővel nem bírták a diadalmas marsallal felvenni a versenyt, zsidósággal akarják legyőzni a zsidó hadvezért.

De hadd beszéljen a minden figyelemre érdemes dráma maga, melyet bizonyára alkalmunk lesz még a színpadról is meghallgatni.

(P.)

(Szín: főhadiszállás. Dinah, hogy jegyese, a győzelmes marsall közelében lehessen, ott kórházfőnőknő.)

(Nagy győzelem. A marsall egy nagy orosz sereget kerített be, amely nem tud már menekülni. Ekkor érkezik egy orosz parlamentair az orosz főparancsnokság gyalázatos üzenetével: hogy vagy lemond a marsall, vagy pedig ezentúl rajvonalaik elé állítják támadáskor a zsidó lakosságot. A zsidó fővezérrel szemben a zsidókat fogják felhasználni védelmül. A marsall és Dinah — aki szintén jelen volt a parlamentair fogadásánál — felháborodva kergetik el az orosz tisztel gaz üzenetével. Nemsokára új küldöttség jön át az orosz rajvonalon: a lublini és az odesszai rabbik, meg Dinah atyja.)

(Bejön Dinah atyja.)

Dinah (felsikolt): Nagy ég . . . Mely öröm . . . Atyám . . . Drága jó atyám . . .

Dinah atyja: leányom . . . (Egymás karjaiba borulnak.)

Marsall (magában): Az utolsó kísérlet . . . Rabbikat, meg az atyját küldik. (Dínáhra mutat.) Asszonyi szíven át ártalmatlanná tenni a férfit . . . Régi iskola . . . Am itt hiába lesz a kísérletezés . . . Dinah nem enged . . . Könyörgés, sirás: meg nem indítja őt . . . Fenkölt szívében ő az egész zsidóság palotáját építette meg . . . Az ő lelkében csak az egész, nagy és hatalmas és tökéletes épület él . . . Az egyes kövek? . . . Hogy némelyikkel a padozatot rakják majd ki és sáros kiméletlen csizmával gázolnak, tapodnak rajt? . . . Hogy az egész javát szolgálja: a rész ősidőktől erre teremtetett . . .

*

(Mikor a beszélgetésből kezdi sejteni, hogy ők is a marsall lemondását jöttek kérni.)

Dinah. Atyám, ti nem kérhetitek az orosz sereg javát . . .

Dinah atyja: Mi a zsidóság javát jöttek kérni . . .

Lublini rabbi: A zsidóság életét . . .

Odesszai rabbi: Az asszonyaink és gyermekeink életét . . .

Marsall: Gaz tervüket hát valóban bevállalnák? . . .

Odesszai rabbi: Pecsét alatt hírül kapta minden hitközség . . .

Dinah atyja: Tudva, hogy minden vereség löled, a zsidótól éri az orosz sereget — a szenvedés, mit eddig is tűrni kellett, mérhetetlen nagy volt.

Dinah atyja: Oroszthonban pokol volt azóta minden zsidó élete.

*

Lublini rabbi: A lemondás . . . Csak az segíthetne . . .

Odesszai rabbi: Csak a lemondás, különben elpusztulunk . . .

Marsall: Az oroszok kívánságát hoztátok hát mégis?...

Dínah atya: E kéréssel minket a zsidóság küldött...

Dínah: Ez nem lehet... A nép nem kívánhatja azt, ami ártalmára van...

Lublíni rabbi: Kívánja... Könyörögi... Könyvekkel és reszketve küldött minket e kéréssel el...

Dínah: Hát akkor a nép nem tudja mit cselekszik... A jövőjét kockáztatja... Azt a kart, amely a szolgaságból emeli most épp ki, akarja elasztítani...

Lublíni rabbi: A nép csak azt érzi, hogy ez a kar végtelenül súlyos szenvedést hozott reá...

Dínah atya: Kegyetlen szenvedést.

Dínah: Fel kell világosítani... A tömeg, még ha zsidó is, csak érez és nem gondolkodik... Ám fel kell világosítani... A rabbik... (A két rabbihoz) Önök... Világosítsák fel őket... Tárják fel a jövődöt előttük... Templomban, szószeiken hirdessék, hogy most jön számukra az ezredek óta hön ohajtolt szabadulás... Avigdor, a marsall hozza... Meglássák, örömet szenvednek és vágyva várják a szabadságot...

Lublíni rabbi: Hiába... Az emberekkel az az egyet ősidóktól fogva roppant nehezen lehet elhitetni, hogy szükséges agyonveretni magukat...

Dínah: Lublíni rabbi... Csodálom, hogy ily szavak hagyják el ajakát... Bár mindenki másra igaz, amit mond, ám a zsidóság ebben is kivétel... Jövődjéért minden nép együttvéve nem áldozott annyi mártírt, mint a zsidóság egymaga... A gyermekeiért, az elkövetkező nemzedékekért mások valóban nehezen veretik magukat agyon, ám a zsidók ezt mindenha megtették... Ha az inkvizíciók, a máglyák és kinpadok idejében az akkori lublíni rabbik is így vélekedtek vón: az agyonveretés helyett a hitelhagyást választotta volna a zsidóság... Ám hogy a tömeg, amelynek testét akkor is égette a máglya és gyölölte a kinpad, inkább meghalt; meghalt azért, hogy mi, ön is lublíni rabbi, meg én is, századok múlva zsidók maradjunk, hát ez... hát ezt lublíni rabbi csak úgy magyarázhatom, hogy az akkori vezetők, az akkori rabbik másképp gondolkoztak.

*

Lublíni rabbi (emelkedettebb hangon Dínahhoz és a marsallhoz): Hát vaksággal vert meg titiket az Úr?... Emberek... Hát sötét, sűrű hályogot borított az Ég a ti látó szemetekre?... Szerencsétlenek... Elborult szenvedélyetek elfedi előletek, hogy mit cselekszik két kezetek...

Odesszai rabbi (a lublíni rabbihoz): Csak szólj... A te kemény szavaidnak vihara tán

széttépi makacsságuk vitorláit és még idejében megáll vészthozó hajójuk...

Marsall: Rabbi feleled: — engem hazám e helyre azért állított, hogy megverjem ellenét...

Lublíni rabbi: Avigdor, a te ösvényed határhoz ért... A te utadat csak eddig jelölte ki az Úr... A cél elérve: tovább egy tapodtat se lépj... Avagy azt hiszed, hogy amidőn testvérid millióit készülsz legyilkoltatni, ezentúl is, hogy soha ne hibázz, kézen fog vezetni a Mindenható?... Nyugtasd hüvelyébe kardod, amely eddig a zsidó népnek mégis több becsülést és dicsőséget hozott, mint fájdalmat és szenvedést... Ezután?... Az utad csak lefelé vezetne... Ha balsikerektől sujtva, magad buknál el, még szerencsésebb lennél, mintha további sikerekkel néped millióit döntened bukásba... Légy bölcs és bölcs az, aki mértékkel él... Állj félre, amíg ünnepeled és dús vagy: — ne várj, míg átkot szór reád éltedben hazád, vagy holtodban is fajod.

(Sem a marsall, sem Dínah nem engednek a kérésnek. A marsall kötelességére hivatkozik. Dínah meg arra, hogy a marsall épp győzelmeivel szolgál Izraelnek.)

Lublíni rabbi: Nincs hát irgalom Izrael számára?...

Dínah: Izraelért nálatoknál is, mi jobban reszketünk...

Odesszai rabbi: Lemondani kell inkább érte... A fővezérségről lemondani...

Dínah atya: Gyermekeim... Avigdor... Mi néktek árt, olyat kérünk tőletek talán?...

Marsall: A munkának, melyhez szegődtem...

Dínah: És Izrael boldogságának...

Lublíni rabbi: Szörnyű vakság... Ilyennel az Úr csak némbert, meg ifjút verhet meg... A legnagyobb gazság készül fajtájuk ellen, mit valaha csak látott a föld: s ők, a vakok, csak egyre mentik Izraelt... Itt a hír, meghoztuk, hogy kiírtják Oroszhon minden zsidáját: — ám a vakok csak mentik egyre Izraelt... A bárd, szerencse, kezükben van, csak el kén hajítani és mentve vón millió testvérük: — ám a vakok csak lesujtanak és mentik Izraelt... Zsidó férfi szaván soha még ennyi zsidó élet nem függött: — de itt e vakok nem mondják ki e szót, mert mentik Izraelt... Minket, ősz papjait, küldött el egy halálraitéltén zokogó nép: mentsük meg életét... Nem tudjuk... Itt megölik... Mert e vakok még egyre csak így mentik Izraelt. Menjünk, mert keresnünk itt úgy sincs mit...

Odesszai rabbi: Vigyünk, népünkével együtt, saját halálos ítéletünket is...

Dínah atya: Óh... Nem... nem... Az én gyermekem nem küld minket a halálba el...

Marsall: Maradjanak...

Dinah: Atyám... Nem engedem... (a rabbikhoz) Önök is... Maradjanak...

Mindhárman: Menjünk... Menjünk...

Dinah: Hát nem maradnak?... Atyám!... Jó atyám... Nem maradsz te sem?... Könyörgöm... Maradj... (Mindhárman lassan elindulnak. Már künn vannak a kapun és a marsall meg Dinah még mindig egy helyen állva bámulnak a lávozóknak után.)

Dinah (hirtelen felsikolt): Atyám... Én most megöltelek...

(FÜGGÖNY.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Az oroszok beváltották fenyegetésüket. Rajvonaluk elé terelték a zsidó lakosságot és aggok, nők, gyermekek vegyesen pusztulnak ott ártatlanul. Dináhl, aki most is a főhadiszálláson, Avigdor közelében van, e rémségek szinte önkívületi állapotba hozzák. Reszket, hogy kipusztul az orosz zsidó lakosság. Fél, hogy mire Avigdor révén elérné célját a zsidóság megmentésénél — nem lesz kit megmenteni. De a marsall lemondását nem kívánja megsemmisíteni. De a marsall lemondását nem kívánja megsemmisíteni. Tépeldik és egy közbeeső megoldást keres. Az az ötlete támad, hogy a sajtóhadiszállás összes újságíróival a marsall halálhírelt kelteti. Az oroszok — hiszen látszólag megszűnt az ok — nem bántják majd többé a zsidókat; ám valójában, titokban, a marsall zsenije mégis csak kivívja a végső győzelmet is. De a hadiludósítók nem akarnak belelenni Dinah tervének segítésébe. Az országra szerencsétlenségnek tartják, ha — katonái előtt halálhírelt kellenék a marsallnak. Dinah e miall szenvedélyesen ösztöztet velük, aminek épp a marsall belépése vet véget.)

NYOLCADIK JELENET.

Marsall: Az én holtomnak hírét kelteni, úgysem érné el, édesem, a kívánt célt.

Dinah: Miért?... Lásd, én sok éjt-napot gondolkoztam már rajt... És ez ötlet oly simán, oly szépen illett tervezésimbe... Pörölyünk alá zsidait az orosz csak addig helyezi, míg látja, hogy a pörölyvel zsidó férfi üt... Ez gazdagságunk is... Mihelyt holtnak hisznek téged: véreinket legyilkoltatni nincs többé okuk... Ám te azért ltkon mégis egyre tovább verheted őket...

(A marsall egyszerűen, okosan megmagyarázza, hogy e terv céltalan.)

Dinah (hívval): Dehát Avigdor, te ezt csak úgy megmondod... Bölcsen, okosan, meglátva mindenült nyomban a hibát: csak szépen nyugodtan rámulatsz, hogy céltalan a terv?... Hát a segítség?... Az téged nyugodni hágy?... Nem gondolsz arra, hogy menteni kellene... A fajtánkat, a vérünket menteni... Hogy elsőben is most: nyomban, azonnal meggátolni kellene a további borzalmas legyilkolásukat... Ez az első... Aztán: hogy meg kellene menteni egész fajunkat is. A régi szép terveinket, álmainkat... Avigdor... Hát erre néked egy ötleted, egy gondolatod sincs? Csak csöndesen, megadással rámondod a tervemre, hogy rossz. Gondolj hát jobbat magad... Cselekedj te úgy, hogy mentve legyen mindkét cél...

Marsall: Sajna, vannak dolgok, miket megcsinálni csakis egyféleképpen lehet. Vagy, vagy. Nagy célok mindig áldozatokat kívánnak... És az áldozatoknak szánakozásunknál egyebet sohasem adhattunk...

Dinah (megütődve): Nagy Ég... Avigdor... Hisz megborzongat, oly hideg minden szavad. Nagy célokért áldozni kell?... Való... Ám itt maga az egész cél az, amit áldozatul velsz oda... Terveinket szöve: ezelőtt másként beszéltél...

Marsall: Amíg minden különféle tervünk, vágyunk és célunk szerencsésen ugyanegy úton vezetett: megvalloim, boldog voltam magam is, hogy egyszerre, egyazon erővel vihetem előre mindannyit. Ám, a végzet útunkba állt. Az eddig széles, nyitott pálya, lépésnyi szűk, keskeny szakadékhöz ért... Itt, hogy áljusszon, arra, a kellő közül, csak egyiknek van mód... Hogy melyik maradjon lenn?... Az útját, látom, a Végzet ezúttal megint Izraelnek állotta el...

Dinah (felkiált): Avigdor.

Marsall: Érzem, hogy az Úrnak végzése ez.

Dinah: Már pedig az mégsem fog megtörténni, hogy a nyomorult orosz legyilkoljon minden zsidót.

Marsall: Úgy vélem magam is... Belátja, hogy fenyegetését nem félem, hát abba hagyja...

Dinah: Abbahagyja?... Önmagától?... Óh, te a cárizmus gonoszságát alábecsüled... Várni míg megünva, önként abbahagyja?... A sikert lusta türelmünkre bízva: addig elvérezne fajunk. Itt valamit serényen cselekedni kell. Kényszeríted őket...

(Dinah tanácsolja, hogy a rajvonal elé terelt zsidókra ne lövessen, vagy hogy ültesse le a jogtalanság megtorlásaképp az orosz foglyok fejét. Avigdor szépen, világosan bebizonyítja mindegyik tervnek lehetetlenségét.)

Dinah (keserűen): Avigdor, kérlek hagyd abba... Hagyd kérlek... Mert nem... nem bírom hallgatni tovább mély és okos szavakat... Én szereltek... Én csodállak... Én bámulom a lángelmédet... Ám engedd meg: most minden okosságodat, minden meggyőző bölcsességedet elengedem. Most ne okosságot, Avigdor, ne okosságot mondj nekem... A testvéreimet mentsd csak meg... A testvéreinket... Tégy ostobát, kövess el gabságot, mit törődöm én az eszközökkel most: a fajtánkat mentsd meg csak Avigdor... Mond édesem, hogy megteszed; mondd, hogy több asszony, gyermek nem hal már meg odakünn; mondd, hogy nem hallom többé álmatlan éjszakákon a rémséges sikoltásukat; mondd, hogy téssz valamit, bármit, csakhogy megmaradjon a népünk, élve... Csakhogy fel ne jegyezze majd a történelem azt a szörnyűséget, hogy te voltál, aki kiirtattad egykor a legtöbb zsidót...

Kolónia Sichron Jakob

Zichron Jákob kolónia Palesztinában

Marsall: Dinah... Édesem...

Dinah (tovább folytatja): Fáraó csak a fiúgyermekeket ölette meg... De te... A te neved még az övének is eléje kerül majd... Mert te válogatás nélkül mindet, egy egész ország zsidait kipusztítottad... Nem Avigdor... Ez nem lehet... Ezt nem engedheted... Ezt nem engedhetem... Nem en-ged-he-tem... Hát... hát ha nincs semmi mentséged más, egy utolsót én mégis tudok... Le fogsz mondani...

Marsall: Ugyan, Dinah... Hát már te is az oroszok kívánságát támogatod?

Dinah: Ennekem most már ellenvetheted; Avigdorom, a legbölcsebb válaszodat... Nem érdekel... Nem is hallom... Nem is fogja fel a két fülem... Okosságaidból elég volt... Most már nincs más menekvés: le kell mondanod... Le fogsz mondani... Nyomban, még most, még ma és megüzenjük a hírt azonnal, hogy ne bántsanak egy zsidót se már tovább... Mert én ezt nem bírom...

(Avigdor most azt mondja a szinte extázisban önmagával küzdő Dináhnak, hogy a főhadiszállás izgalmas légköréből hazaküldi pihenni.)

Dinah (dacosan): Nem... Nem megyek... Ez sem fog használni: ez a terved... Nem fogsz elküldeni... Itt reám nagy feladat vár: meg kell egy országnyi zsidót mentenem. Avigdor le kell mondanod... Itt kell hagynod a vezérséget, de azonnal... Nem lehetsz fajodnak hóhéra...

Marsall: Dinah... A szavaidból úgy tetszik, mintha idegen szólna hozzám és nem az én menyasszonyom...

Dinah: Én a menyasszonyod vagyok... Kedves és drága vagy te az én szívemnek, Avigdor, mint a földön senki más...

Marsall: A szavad... Oly ijesztő ajkídon minden hang...

Dinah: Ez a hang most nem az én han-

gom... Lelkemből, érzem, a zsidóság géniusza szállott fel iszonyú szárnycsapásokkal... És e szárnyzuhogás leheli rád — aki most fajodnak gyilkosa vagy — dermesztő hidegél... Eddig, amíg csak emelted fajodat, amíg vitted, sasként, egyre a magasba fel, a géniusz egyre előtled szállt... Vittelek... Ám most, hogy látom: fajunkat a legnagyobb veszély sodrába viszed... Hogy a magasban, fenn, akadályhoz értél és ha útdban meg nem állsz, holtta nyomorítod: — a géniusz most szembefordul véled... És visszaüz... Inkább zuhanj le te százszor, mint egyszer Izrael... Én üzlek vissza Avigdor, a te Dináhd, aki hűséges, szent jegyesed vagyok, de mégis százszor szentebb és hűségesebb jegyese a népemnek... Menj. Mondj le... Kardod, amely most drága népünk felé suhint, vedd messzire el... Az egész világ bámulatát elveszted, de megnyered háláját népednek... Menj. Mondj le... Le fogsz mondani Avigdor...

Heisse Quellen am Tiberinastee

Meleg források a Tiberias-tó mellett

Marsall (ingerülten): Ugyan... Kardját én-reám veszélyében hazám bízta... Oly gyöngye, hogy kezemből kiüssék, még nem vagyok...

Dinah: Hazád?... Itt, ahol véred és honod között kell választanod: a vérednek ősbib a jussa hozzád... Le fogsz mondani...

Marsall: Soha... Engem túl véren és túl fajon, csupán egy szent esküvés köt, melyet, bár nemrég, mint polgár, e honnak fogadék...

Dinah: Szörnyűség... Te lesújtasz, bár látod, hogy túlhan suhintó kardod elé testvéreidet emelik?...

Marsall: A sújtó villámot ki állithatná útjában meg?...

Dinah (szinte magánkívül): Testvérgyilkos!... Hát én...

Marsall: Egy asszony?...

Dinah: Egy asszony... Aki szeret téged... És aki szereti faját... A te asszonyod, aki azonban sose fog néked fiúgyermeket szülni,

nehogy rajt és minden nemzedékén az az örök átok nehezedjék, hogy valaha atyjuk irtotta ki a legtöbb zsidót . . . A kardot kezedből én ütöm ki. És nekem segíteni fog Izrael ősi Istene . . . (Az asztalról felkapott pisztollyal rálő a marsallra.)

Marsall (elestében halkan ismétli) . . . Izrael ősi Istene. (Meghal.)

(FÜGGÖNY)

ÁCS MÓR: A FEHÉR ASSZONY

Rójjuk az utat hóbércen által.
S ha testünk már fáradt s lelkünk elalélt —
Egy bús fehér Asszony nyújtja a babért.

Álmatag, széles, nagy völgynek ölében
Ott ül a bús asszony s integet halkan
És utat jelöl az őszi avarban.

S indulunk sápadtan, vágyó szemekkel
A méla királynő hívó szavára
S tépjük, sebezzük testünkkel halálra.

És sohasem állunk, mindig csak futunk,
Nem állunk, csak futunk bomlott éjekben
S libeg a mezünk rongyokra lépetten.

Itt kacag a gúny, ott jajdul a bánat.
De gúnnal és jajjal mitsem törődve,
Megyünk előre a titkos jövőbe.

S rójjuk az utat hóbércen által,
S ha testünk már fáradt s lelkünk elalélt —
Egy bús fehér Asszony nyújtja a babért. . .

Herzlstrasse in Tel-Awiw

Herzl-utca Tel-Awiwben

SOLE HEGYRÖL

„NINCS-E KÖZTETLEK EGY FÉRFI? Ezt a kérdést intézte egy korarélt ifjú jól fülött pesti üzletének pulája mögül a temesvári zsidókhoz, akiket a legsúlyosabb viszonyok közé sodort az idegen megszállás. Magyaroknak őket elismerni az idegen hatalom nem akarta, és ők nem vonták le az asszimilációs elmélet konzekvenciáit, mely szerint ők most, zsidó nép nem lévén, már csak „a szerb nép fiai”, vagyis izr. vallású szerbek lehetnek, hanem egyszerűen zsidó vallású zsidóknak vallották magukat. Budapestről könnyű hazafias szájhóskodéseket freccsenteni nemzetiségi vidéken lakó zsidók felé. De szeretnők látni ezeket a háború zaját kerülő itthon hangos szájhósköket Turócszentmártonban, vagy Gyulafehérváron, ott, hol a grófok és püspökök is színelnek régi esküjükkel új valutára átcsereálni „Ne ítélj felebarátod fölött, amíg az ő helyzetébe nem kerülsz” — mondja a talmudi gyöngyszem. Vagy tán sz. lb és férfiasabb, amikor egyes zsolnai vagy nyitra-zámbokeleti izraeliták elhatározzák, hogy „hazafias lelkük egész tüzével” tiltakoznak a zsidó nemzeti eszme ellen, mert ők mindörökké hű — szlovének akarnak lenni? És a től miniszternek kell őket kioktatni arra, hogy akik tegnap a magyarság exponensei voltak, csak megbízhatatlanságukról tesznek tanuságot, ha máról holnapra izr. vallású lótokká vedlenének át, tehát szervezkedjenek mint zsidó nemzetiség és megkapják az összes nemzeti kisebbségi jogokat. Lám ide vezet a túlzó asszimiláció. A számbokréti zsidó folyton azt hallotta, hogy zsidó népről beszélni hazaárulás és minthogy a cseh kormány magyarnak nem ismeri el az izraelitát, nincs más hátra mint lóttá lenni, mert elvégre valaminek csak muszáj lennie az embernek.

„LIEBKNECHT ÉS A NAZARETHI” viszonyáról folyt a vita. A radikális szerint, Liebknecht, aki eszméinek mártírja volt rokon lélek a Nazarethival. Ezt azonban nagyon rossz néven vette a reakciós újság, mely szerint ilyen összehasonlítás szentségtörésszámba megy „Liebknecht legfőbb Bokányi-Blau és Garami-Grünékkal és a többi zsidókkal rokon, de nem a Nazarethivel.” A legérdekesebb pedig a dologban az, hogy Bokányi sohasem volt Blau és Garami is az öreg Garaminak a fia és nem is rokonai a sok évezredes Blau és Grün nevű izraelita családoknak, ellenben a Nazarethi úgy hírlík, rokonságban volt az izraelitákkal és úgy mondják, azelőtt Jésuának hívták.

ITOISTA CIONISTÁK ÉS EGYSZERŰ CIONISTÁK. Az I. T. O. (Jewish Territorial Organization) tudvalevőleg a cionizmus leánya. Egy cionista kongresszuson született és azokat a cionistákat foglalta pártba, akik a zsidó telepítést esetleg Palesztinán kívüli territóriumra, tehát egy új Cionba akarták irányítani, míg az egyszerű cionisták úgy vélekedtek, hogy ha már új zsidó centrumot, vagyis új Ciont akarnak alapítani, legyen az a régi Cion helyén, ahová a zsidóságot érzelmi és történelmi kapcsolatok fűzik. Most, hogy a világhistóriai fordulat is a Palesztina-törékvéseket igazolta, az oroszországi itoista-cionisták szervezete elhatározta, hogy fuzionál az egyszerű cionisták szervezetével. Így történik ez mindenütt. Maga Zangwill, az I. T. O. alapítója is, aki Herzlnek, a cionizmus alapítójának intím barátja és munkatársa volt, szintén a Palesztina-terv mellett dolgozik már. Az itoista part tehát teljesen feloszlik. De azért fogadni mernék, nálunk még akkor is ki fogják játszani szülőanyjával, a cionizmussal szemben az itoizmust, sőt „zangwillizmus”-t, amikor maga Zangwill is elfelejti már, hogy mi is volt az az „itoizmus”.

(Secundus)

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A PAPIRHÁNY, amely az összes napilapokat és folyóiratokat terjedelmük redukálására kényszerítette, a Múlt és Jövönél is érezteti hatását; az átmeneti idők súlyos viszonyai között mi sem kaphattuk meg a kívánt papírmennyiséget. Mai számunk ezért 4 oldallal kisebb terjedelemben jelenik meg. Így is óriási áldozatokba és erőfeszítésbe került a művészi színvonal fenntartása, amiről fogalmat szerzhethünk akkor, ha meggondoljuk, hogy más művészi folyóiratok e súlyos időkben csak három-négyhavonként adnak egy-egy számot és a Múlt és Jövő az egyetlen, amely a papír árának és a munkabéreknek horribilis emelkedése és a szinte leküzdhetetlennek látszó akadályok mellett, miként a háború folyamán, most is teljes művészi köntöseben lát napvilágot. Mihelyt a papirhiány enyhül, természetesen igyekeznünk fogunk a szokottnál is nagyobb terjedelmű számokat adni olvasóinknak. Addig is kérjük olvasóinkat, hogy előfizetési díjaikat pontosan beküldeni szíveskedjenek, minthogy e rendkívüli viszonyok között az előfizetési díjak így is alig fedezik a folyóirat előállításai költségeit.

CIONIZMUS, NEMZETISÉG ÉS HAZAFISÁG. Akiknek érdeke, hogy zsidó monopóliumuk biztosítására minden más címen meginduló zsidó tevékenységet befektültsenek, kitalálták azt a nagyszerű ötletet, hogy „a cionizmus olyan nemzetiségi mozgalom, mely a magyarországi zsidóságot idegenné akarja tenni saját hazájában”. (Értsd ami a fő: ne fizessetek elő a cionisták hitelapjára, hanem kizárólag az anticionistára, aki „mellesleg” Cionról és a zsidó nemzet építéséről is ír!) A tudatos félrevezetések eloszlására a „Magyarországi Cionista Szervezet” most a következő nyilatkozatot teszi közzé:

„A Magyarországi Cionista Szervezet ünnepélyesen kijelenti, hogy Magyarországon soha „nemzetiségi” politikát nem üzött és ilyet az egységes magyar nemzeti államban üzni nem is fog. A Szervezet minden egyes tagja a magyar állam hűsége, odaadó, áldozatkész polgárának érzi magát; hazafias szerepeltetést és vesz részt e hon küzdelmeiben és törekvéseiben és miként számos tagja, kik a leviharzott világháborúban életükkel védték meg a hazát, szent földjét: készek a jövőben is magukat feláldozni annak boldogságáért és fejlődéséért. A Magyarországi Cionista Szervezet az össz zsidóságot a közös leszármazás és vérségi kapocs, a sorsközösség, a közös múlt, a közös emlékek, közös küzdelmek és közös remények által összetartott kultúregységnek ismerve fel, mint ilyen részére követel egyenlő politikai és társadalmi elbánást és érvényesülést.”

Egyidejűleg a Temesvári Zsidó Nemzeti Szövetség is nyilatkozik egy támadással szemben, amely innen a fővárosból akarja a megszállott területek zsidóságát hazafiasságra kioktatni. A szövetség megütközéssel utasítja vissza a rágalmat, mintha a szerbek kívánságára szervezkedtek volna:

Még a megszállás sem tartott vissza, hogy azóta is több ízben — budapesti lapokban is — kifejezzük a magyar hazánk iránti hűségünk változatlanosságát.

Mi ennek az országnak területén kívánjuk a zsidóság politikai szerepének törvényes biztosítását azért, hogy kulturánkat, évezredes népi értékeinket a nemzetiségi állammá

alakuló új Magyarország keretében megvéddhessük. Amint nem hűllen hazájához a svájci polgár, aki magát jó németnek vagy franciának mondja, épp úgy nem hűllen az a zsidó sem, aki magát magyarnak és emellett zsidó nemzetiségűnek vallja. A magyar nemzet is az autonóm rutén és német alakulatokat létesítő néptörvénnyel hivatalosan revidálta a hazafiság fogalmát. Ezáltal a „jó magyar hazafi” kritériumául a magyar nemzetiséghez való tartozás helyébe az államhoz és országhoz való hűségei tette meg, visszatérve Kossuth, Deák és Eötvös hagyományaihoz.

Nekünk nincsenek se területi, se hatalmi aspirációink, mivel követnünk el tehát hazafiatlanságot?

Zsidó nemzeti álláspontunk igazolására itt nincs terünk. Akit mozgalmunk érdekel, annak rendelkezésére állanak kiadványaink és röpirataink. Mi haladunk tovább a megkezdett úton, hitünk szerint, a szebb zsidó jövő felé, egy úton a művelt világ öntudatos zsidóságával.

Temesvár, 1919 február 2.

A TEMESVÁRI ZSIDÓ NEMZETI SZÖVETSÉG:

Dr. Vértess Adolf,
ügyvéd, a temesvári izr. hitk.
elnöke

Löffler Béla,
a temesvári-józsefv. aut.
oldonoz hitközség elnöke

Lindner Ármán,
várcsi tanácsnok.

Dr. Vermes Ernő,
gyárvezető.

Dr. Dohány Gyula,
ügyvéd

Dr. Molnár Gyula,
ügyvéd

Dr. Gábor Dezső,
igazgató.

Lendvai Jenő,
ker. kamarai titkár

Az aláírók között tehát ott találjuk a temesvári zsidóság vezető férfiai, akik nem szorulnak reá a bottjukat feltűrt erővel a túlértékelt hiperhazafiyak kioktatására.

„TECHJA” címmel új héber irodalmi Társaság alakult Budapesten. Célja, hogy összegyűjtse a magyarországi héber írókat és közös tevékenységre serkentse, a héber nyelv és irodalom fejlesztése érdekében. A Techja valószínűleg új héber folyóiratot is fog kiadni, eselleg Évkönyvet. Elnöke lett Molnár Ármán, aki Cevi Moskovics néven régebben héber verskötetet adott ki, társelnöke dr. Bolgár Mózes, titkár Holder József és Sonnenschein Adolf. A Techja címe Király-utca 36.

A VÁGÚJHELYI ZSIDÓ FŐREÁLISKOLA a cseh megszállás következtében feloszlott, tanárai és növendékei szétszéledtek és ezzel megszűnt egyelőre az egyetlen magyarországi zsidó középiskola. A magyar zsidóságnak mindent el kellene követnie, hogy ezt a nagyfontosságú kultúrintézményt megmentsse. Akár a fővárosba, akár máshová való áthelyezéssel, de meg kellene indítani a mentőakciót minél sürgősebben.

A „REMÉNY” HÉBER MELLÉKLETE. A Remény a magyar zsidó ifjúság folyóirata február 1-iki számától kezdve „Héber nyelv” címen új rovatot indított meg. A Remény új héber rovatának célja az ősi, feléledő szent nyelv kultusz. Vonzon és elevenen sajátítja el a héber szókincset és a rövid nyelvtani szabályokat fiatal olvasóival, élvezetesen vezet be a kezdőt a héber nyelv szellemébe. A Remény ezzel az igyekezetével igazi zsidó kulturmunkát végez. Rendeljük meg a Reményt gyermekeinknek! A Remény szerkesztősége és kiadóhivatala Budapest, IV., Magyar utca 3. Előfizetési díja egész évre 20 korona, félévre 10 korona.

A MAGYAR IZR. KÉZMŰ- ÉS FÖLDMŰVELÉSI EGYESÜLET február hó 5-én tartott igazgató-választmányi ülésen az egyesület elnöke, báró dr. Kohner Adolf a napirend előtt mélyen átértett fájdalommal emlékezett meg azokról a rendkívül súlyos és fájdalmas veszteségekről, melyek boglári Simon Jakab, Birnbaum Imre és Jellinek Józsefnek elhunytával érte. A propagandabizottság elnökévé, épp így a tanoncolthon előjárói tisztségre egyhangúlag Rotter Zsigmondot választották meg. Dr. Deutsch Ernő

jelenti, hogy az egyesületi növendékek egészségügyi kioktatása céljából előadásait a Társadalmi Múzeumban ismét megkezdi. A roppantul megnehezedett életviszonyok között, amikor az egyesületnek több mint háromszáz védenice ellátásáról, ruházásáról és tanítatásáról kell gondoskodnia, erre minden emberbarát figyelmét és érdeklődését meleg bensőséggel felhívjuk.

ZSIDÓ NŐSZÖVETSÉG. (Budapest.) Ez az új, zsidó kulturális egyesület széleskörű tevékenységet fejt ki. Nem tendenciózus felekezeti kérdésekkel foglalkozik, hanem az új idők szavát megértve szociális alapokra helyezkedik. A szövetség helyiségei VI., Király-u. 36. sz. I. alatt vannak, ahol az érdeklődőknek készséggel ad felvilágosítást a szövetség titkársága minden vasárnap d. e. 11—12, kedden d. u. 6—8 óra között.

ZSIDÓ TÁRSASKÖR alakult a napokban Debrecenben. A társaskör tisztán kulturális célokat kíván szolgálni, felolvasások, vita esték keretében megismertetni tagjaival a zsidóság történelmét s a modern zsidó irodalmat. Rendszeresíti a héber nyelvű kurzusokat, a talmudtanulást, felállít egy zsidó dalkört, meg akarja honosítani tagjai körében az intenzívebb sportéletet stb. Tisztikar: Elnök: Gál Dezső. Ügyvezető elnök Herceg Miklós. Alelnökök: Hermann Nándor és Raducziner Hermann. Jegyző: Schvartz Jenő. Titkár: Linder Béla. Pénztárnok: Grosz József. Háznag: Fahidi Dezső. Ellenőr: Berger Dezső. Könyvtárnok: Krausz Ábrahám és 20 tagú intézőbizottság.

KRAMER ERZSI. Az egész magyar sajtó lelkes elismeréssel köszöntötte az új énekes művésznőt önálló hangversenye alkalmából. Első bemutatkozásának nagy sikere mindenestre buzdítóan és biztatóan fogja kísérni művészetének további fejlődésében, amelytől még sok szívet várhatunk.

BING BERNÁT DR. Huszonöt éves volt, ügyvédjelölt, megsebesült az Isonzó-csatában, hosszú betegségét szerzett, amelyből kigyógyult, azután torokgyulladást kapott, amely egy hét alatt végzett vele. Akik a koporsója körül álltunk, azok között talán huszan-huszonötön tudtuk, hogy egy rendkívüli tehetség mult el vele és egy pálya szakadt ketté, amelynek a nagyralendüléséhez minden feltétel megvolt. Szorgalom, tiszta ész, sugalló erő, hit az emberekben, a világ fejlődésében, az igazság győzedelmében és akire nagy, szép szemeivel ránézett, az elbűvölten állt mellette. Parabolákal lehetne arról írni, hogyan értelmezte a kötelességteljesítést, hogy tudott bölcs és gyermek lenni, milyen ideáljai voltak az ifjúságról, az emberi religiáról, az elnyomottak igazáról. Hogy olvasta a betegágyában a filozófiát és játszott gyermekjátékokkal. Két embernek, aki soha mást nem tett, mint csak jót, egyellen gyermeke volt, reménye, büszkesége, mindene. „Megtépett szívünkben végtelen hála el íranta, mert rövid élete számunkra a szülői büszkeség és boldogság kimeríthetetlen forrása volt.” Így írnak róla a gyászjelentésükben. Jób fájdalomával szívükben, összetörten és mégis heroikusan gyászolták. Csak a napsugarra gondoltak, mely köztük jött s most ige örökre elhagyta őket, mintha a Sorsnak példázatok kelletnének, hogy megmutassa, két ember még az összeroppanásában is milyen erős tud maradni. (N. P.)

AZ „AHAVAH” magyar zsidók szövetsége február hó 16-ikán tartotta nagygyűlését a pesti hitközség disztermében. Bettelheim Sámuel elnöki megnyitója után dr. Bánfayász a Justitia-páholy feladatairól és az Ahavah céljairól tartott lendületes előadást. Utána Bettelheim elnök a zsidóság általános kérdéseit és aktuális problémáit fejtegette. A gyűlés végén élénk vita indult meg.

A „ZSIDÓ FŐISKOLAI OTTHON-SZÖVETSÉG” egy diákonthon felállítását vette tervbe és a cél érdekében nagy sikerű kultúrestélyt rendezett a Vasúti és Hajózási Klub színháztermében. Dr. Hevesi Simon főrabbi méltatta a főis-

kolai fiatalok testvéri törekvéseit. **Himmter Jenő** joghallgató Kiss József Jehováját adta elő. **Korda Ágnes**, **Gullmann Jenő**, **Moskalenszky Artur** és **Görög Ilonka**, **Klein László** és **Zigler Béla** szerepeltek még az estélyen, melynek anyagi és erkölcsi sikere egyaránt jelentékeny volt.

ZSIDÓ IFJAK ÖNMŰVELŐDÉSI EGYESÜLETE alakult Hajdunánáson a következő tisztikarral: Elnök: Arnstein Lajos. Tisztelnök: Izsák Samu. Titkár: Breuer Lajos. Pénztárnok: Glücklich Géza. Háznag: Glücklich Jenő. Jegyző: Roth Ferenc. Az egyesület programja a zsidó önértel felébresztése s a zsidó lélek művelése.

LUDVIG GEIGER, az „Allgemeine Zeitung des Judentums” szerkesztője Berlinben hirtelen meghalt. Tudományos működésével egyetemi katedrát és „Geheimrat” címet vívott ki magának, mikor még a császári birodalomban zsidó nem könnyen juthatott ilyen kitüntetésekhez. Fia volt a híres Ábrahám Geigernek, akinek tradíciót igyekezett tovább ápolni, de kevesebb zsidó szellemmel. A szélső asszimiláció egyik vezérének vesztette el benne.

A **BERNI SZOCIALISTA-KONFERENCIA** v. többször került szóba a zsidókérdés is. Erélyesen tiltakoztak a lengyelországi zsidóüldözések és pogromok ellen. Huysmans, Cohn és Branting indítványozta, hogy követeljenek felvételt és védelmet az alakuló népszövetségtől nemcsak az államok, hanem az államilag nem szervezett népek számára is. Locker palesztinai delegátus indítványozta, hogy követelje a konferencia a zsidóság számára a teljes polgári és nemzeti egyenjogúsítást minden országban és a zsidó nép jogának elismerését Palesztinára, mint nemzeti otthonra. Kursky delegátus indítványozza, hogy a zsidó munkásokra való tekintettel a vasárnapi munkaszünet helyett általában 36 órás munkaszünetet mondjanak ki, amelyre a napot az egyes országok és lömegek határozzák meg. Az összes indítványokat külön bizottságoknak adták át további előkészítés végett. Magán a békekonferencián Wilsonnak két intim cionista barátja, Brandeis, a legfelsőbb amerikai bíróság elnöke és Wise a legnépszerűbb newyorki népszónok fogja a zsidókérdést képviselni. Újabb hírek szerint, az előzetes konferencia már hozzá is járult Palesztina zsidó gyarmatosításához.

BERINKÉ DÉNÉS MINISZTERELNÖK NYILATKOZATA A CIONIZMUSRÓL. Abból az alkalomból, hogy a cionista szervezet küldöttsége Svájcba konferenciára s onnan a béketárgyalásokhoz utazik, a magyar népkormány miniszterelnöke dr. Geller miniszteri tanácsos útján a következő nyilatkozatot küldte a Magyarországi Cionista Szervezetnek:

„A magyar népkormány rokonszenvvel kíséri a cionista mozgalmat, amely a zsidóságnak nemzeti otthonot akar Palesztinában teremteni és szükségesnek tartja, hogy a világpolitikába belekapcsolódott zsidókérdés az igazság és kultúra követelményei szerint találjon megoldást.

A magyar népkormány, mely a wilsoni elvek alapján áll, teljes komolysággal veszi a népek önrendelkezési jogának elvét és tudja azt, hogy az összes magyarországi zsidók kivétel nélkül a magyar állameszmének, a magyar műveltségnek és törekvéseknek hívei és harcosai voltak és maradnak, a zsidó iskolákra és kulturális intézmények elérésére való szervezkedésüket, egyáltalában nem tekintli hazafiatalan cselekedetnek.”

„HARUACH (A Szellem) címmel új zsidó irodalmi és művészi társulat alakult Bécsben, a zsidó szellemi munkások erkölcsi és anyagi céljainak előmozdítására. Elnök dr. Harry Torczyner egyetemi tanár. Cím: Wien, I. Concordiaplatz 4. Café Industriellen.

HALÁLOZÁSOK. **Baró Ohrenstein Henrik**, az ismert emberbarát filantrop, elhunyt. Lelkes támogatója volt minden kulturális és humánus ügynek és a zsidóság mozgalmában tevékeny részt vett. Halálát családján kívül sok tisztelője gyászolja.

Féder Jakab budapesti nagykereskedő január hó 27-én 30 éves korában elhunyt. Temetése január hó 29-én volt barátainak s tisztelőinek nagy részvétele mellett.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Dr. K. ARAD. A legulacsoyabb motívumokból fakadó felrevezetés az egész. Az esztelen handabandázás és hamis vészharangozásnak különben semmi értelme. Senkit sem akar a cionizmus Palesztinába kiutasítani, vagy „hazájában idegenné tenni”. Csak meg akarja teremteni a lehetőséget, hogy, aki akar, vagy kénytelen Palesztinába menni, annak legyen módja ott egy zsidó centrumban élni, amely a zsidó népnek és a zsidó kultúrának életfenntartója lesz. Palesztina csak egy részét fogadhatja be a diaspora zsidóságának, a többség tehát mostani helyén marad, ha maradhat és lehet továbbra is jó hazafi mindenütt miként eddig, akár felekezethöz, akár fajnak, akár vallásnak, akár népnek vallja magát.

S. M. MISKOLC. Súlyos és zsidó probléma ez, amit nem lehet egy pár hazafias frázis puffogatásával elintézni. Herzl is szerette úgy a zsidóságot és Achad Haam is szereti úgy, mint a „hazai bölcsek és a magyar Izrael vénei”, akik még mindig csak a mára gondolnak.

TÖBBEKNEK: „Új könyvek” rovat technikai okokból kimeradt, a legközelebbi számban jön.

TEPLOMI ARANYHIMZÉSEKET, proches tóráköpenyt stb. készíti művészies kivitelben

HERZ EMMA aranyhimző-műterme. Udvari és kamarai szállító. Arany érdemkereszt tulajd. stb. Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 3.

Szaj- és fogápolásra kitűnő a
Jodormentha-Lysoform

Művészi kivitelű BEKÖTÉSI TÁBLÁK

a Mult és Jövő
1918-iki évfolyamához
valamint az előbbi évfolyamokhoz
Ara portóval együtt 8 korona

Perzsa szőnyegek
nikahalmi vételék
Sternbergnél, Dob-u. 24.

Első Kecskeméti Konzervgyár R.-T.

főzelék-, gyümölcs- és húskonzervgyártmányainak magyarországi vezérképviselője:

Beck Jakab, Budapest, VII., Izabella-tér 1.

Telefon: József 21-27.

HÖLGYFODRÁSZ

KRÁNITZ Á.

Budapest, IV., Párisi-u. 5.
(Főpostával szemben)

Szalonnában hajmosást, ondulálást, fésülést, hajfestést, manikűrt és az összes hajpótlékokat elsőrangú munkaerők végzik szakszerű vezetésem alatt.

Gábor ékszerész Főüzlet: Budapest VII., Rákóczi-út 6. Tel. 117-94
Fióközlet: Budapest, Lipót-körút 30. Telefon 174-35

ALAPÍTÁSI ÉV
1862

• CHRONOGRAPH •
• REPETITION ÉS •
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDEZ CONSTANZ

Svájc és Németország zseb-, inga- és órszórágóiraiknak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATORÁK, GYŰRŐ-
ÓRAK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRAK KARTON-
TARON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK